

Rapport om tolkebistand i retssager

*Afgivet af
Arbejdsgruppen om tolkebistand i retssager
nedsat under Domstolsstyrelsen*

København, April 2003

1. Indledning

2. Resumé af rapportens afsnit 3 – 6

3. Retlige spørgsmål vedrørende tolkning i retssager

3.1. Den generelle problemstilling

[3.2. Forholdet til Den Europæiske Menneskerettighedskonvention - artikel 6](#)

[3.3. Afholdelse af udgifter – Retsplejeloven § 149, stk. 3 og 4](#)

[3.4. Habilitetsregler – Retsplejeloven § 149, stk. 6, 1. pkt.](#)

[3.5. Vidnerregler – Retsplejeloven § 149, stk. 6, 2. pkt.](#)

[3.6. Opsummering](#)

[4. Praktiske forhold vedrørende anvendelse af tolkebistand i retssager](#)

[4.1. Indledning](#)

[4.2. Indkaldelse](#)

[4.3. Forberedelse](#)

[4.4. Tolkningens kvalitet - indhold og form](#)

[4.5. Opsummering](#)

[5. Uddannelser](#)

[5.1. Indledning](#)

[5.2. Tolkeuddannelser](#)

[5.3. Uddannelsesbehovet](#)

[5.4. Opsummering](#)

[6. Rigspolitiets tolkeoversigt](#)

[6.1. Indledning](#)

[6.2. Baggrund](#)

[6.3. Tolkeoversigtens indhold](#)

[6.4. Optagelse på tolkeoversigten](#)

[6.5. Forslag til forbedringer af domstolenes anvendelse af tolkeoversigten](#)

Bilag.

- [Bilag 1](#):.....”Tolkebistand i retssager” af dommer Otto Bisgaard og lektor Bodil Martinsen, U2000 B.577.
- [Bilag 2](#):Arbejdsgruppens spørgeskemaundersøgelse ved 10 repræsentative embeder.
- [Bilag 3](#):.....Bidrag fra Sverige, Norge og England.
- [Bilag 4](#):.....Vejledning om tolkning i retten.
- [Bilag 5](#):.....Aftale om tolkning i retten.

1. Indledning

Den Europæiske Menneskerettighedskonvention og den danske retsplejelov indeholder regler, der generelt har til formål at sikre retssikkerheden for personer, der bliver involveret i en retssag.

Det er endvidere i "Målsætning for Danmarks Domstole" fastsat, at Danmarks Domstole har som vision at være en højt respekteret og tillidsskabende organisation, der løser sine opgaver med højeste kvalitet, service og effektivitet, og som værner om retssamfundet. Det er endvidere fastsat som værdi, at det enkelte menneske har ret til en respektfuld behandling.

Spørgsmålet om tolkning i retssager må vurderes med udgangspunkt i såvel retssikkerhedsmæssige

principper som ovennævnte målsætning. Tolke indtager således en nøgleposition i bestræbelserne på at sikre en retfærdig rettergang i sager, hvor en part eller et vidne ikke forstår eller taler det sprog, der benyttes i retten.

I artiklen "Tolkebistand i retssager" der er offentliggjort i U 2000 B.577 har dommer Otto Bisgaard og lektor Bodil R. Martinsen redegjort for en række retlige og praktiske problemstillinger forbundet med tolkebistanden i retssager, herunder retssikkerhedsmæssige aspekter, jf. bilag 1.

Domstolsstyrelsen besluttede i den anledning at nedsætte en arbejdsgruppe, der skulle beskæftige sig med emnet. Arbejdsgruppen fik følgende kommissorium:

"Arbejdsgruppen skal afdække, hvorvidt der er væsentlige problemer forbundet med tolkebistanden i retssager.

Arbejdsgruppen skal i den anledning gennemgå reglerne i lovgivningen vedrørende tolkebistand, herunder retsplejelovens § 149, retsplejelovens §§ 60-61, retsplejelovens kapitel 18 samt regler i internationale konventioner. Arbejdsgruppen skal endvidere redegøre for, hvilke kvalifikationer tolke i dag skal besidde for at blive anvendt i retssager.

Arbejdsgruppen skal på den baggrund vurdere, om der er retssikkerhedsmæssige eller praktiske problemer forbundet med tolkningen i retssager, eksempelvis vedrørende tolkenes kvalifikationer, rekruttering og indkaldelse af tolke, tolkenes forberedelsestid, tolkenes adgang til oplysninger af relevans for tolkningen, tolkenes muligheder for at øve indflydelse under sagen, tempoet og kvaliteten af tolkningen m.m.

Arbejdsgruppen skal bestå af to dommere, der udpeges af Dommerforeningen, en retsassessor eller dommer-fuldmægtig, der udpeges af Dommerfuldmægtigforeningen, en translatør, der udpeges af Translatørforeningen, og en ledelsesrepræsentant fra Domstolsstyrelsen.

Domstolsstyrelsen leverer sekretærbistand.

Arbejdsgruppen kan ad hoc indkalde sagkyndige m.v. med henblik på afklaring af udestående spørgsmål eller belysning af konkrete problemstillinger."

Arbejdsgruppen bestod ved rapportens afgivelse af følgende medlemmer:

Kontorchef Hanna Ege, Domstolsstyrelsen, formand
Dommer Otto Bisgaard, Retten i Århus
Kst. landsdommer Lone Kerrn-Jespersen, Østre Landsret
Retsassessor Janne P. Rasmussen, Retten i Køge
Advokat Steen Bech, Advokatsamfundet
Translatør Alice Bjørn-Andersen, Translatørforeningen
Konsulent Jørgen Christian Wind Nielsen, Translatørforeningen

Sekretariatet har bestået af:

Fuldmægtig Martin Broms, Domstolsstyrelsen
Fuldmægtig Christina E. Ringvard, Domstolsstyrelsen

Det bemærkes, at arbejdsgruppen på sit første møde fandt det hensigtsmæssigt, at Advokatsamfundet deltog i det videre arbejde.

Translatør Hanne Moos, Translatørforeningen, udtrådte af arbejdsgruppen den 11. september 2002. Samtidig indtrådte translatør Alice Bjørn-Andersen, Translatørforeningen, i arbejdsgruppen.

Fuldmægtig Bodil Thiim Hansen, Domstolsstyrelsen, udtrådte af sekretariatet den 9. april 2002. Samtidig indtrådte fuldmægtig Christina E. Ringvard, Domstolsstyrelsen, i sekretariatet.

Arbejdsgruppen har afholdt 9 møder, heraf 3 heldagsmøder.

Det følger af kommissoriet, at det ikke er arbejdsgruppens opgave at fremsætte forslag om ændringer i lovgivningen. Det skyldes, at Domstolsstyrelsen - med nogle få undtagelser - ikke har lovgivningsmæssig initiativkompetence på området. Afhjælpning af en række af de problemer, som arbejdsgruppen har beskrevet, forudsætter imidlertid, at der tages initiativer af lovgivningsmæssig karakter. Arbejdsgruppen har på den baggrund påpeget problemer og opstillet forslag om afhjælpning heraf, som forudsætter ændringer i den gældende regulering. Arbejdsgruppen har endvidere udarbejdet en vejledning om tolkning i retten og en blanket til brug ved indgåelse af aftale om tolkning i retten, der vedlægges som bilag 4 og 5.

Arbejdsgruppen har med henblik på at undersøge omfanget af tolkebistand i retssager foretaget en spørgeskemaundersøgelse ved 10 repræsentative embeder. I rapporten medtages hovedkonklusioner fra undersøgelsen i det omfang, det er relevant, mens der for undersøgelsen som helhed henvises til bilag 2.

Arbejdsgruppen har endvidere rettet henvendelse til Rigspolitechefen, Afdeling E, Udlændingeafdelingen, samt domstolsadministrationerne i Norge, Sverige og England med henblik på at få yderligere oplysninger om visse af de behandlede problemstillinger. For så vidt angår bidrag fra de adspurgte domstolsadministrationer henvises til bilag 3.

Arbejdsgruppen har holdt et møde med repræsentanter fra "Tolkegruppen/Integrationsgruppen" med henblik på at få et indtryk af, hvilke problemer tolke finder, at der kan være forbundet med tolkebistanden i retssager. "Tolkegruppen/Integrationsgruppen" er et eksempel på en af de mange private virksomheder, der formidler tolke, som udfører tolkeopgaver ved blandt andet domstolene.

Arbejdsgruppen har ligeledes holdt et møde med repræsentanter fra Københavns politi, Advokatur N, med henblik på at drøfte blandt andet anklagemyndighedens praksis og erfaringer vedrørende indkaldelse af tolke til retssager og oversættelse af indledende sagsskridt for en sigtet/tiltalt.

Endelig bemærkes, at Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration i december 2002 har nedsat en tværministeriel arbejdsgruppe om opkvalificering af tolke og kvalitetssikring af tolkeydelser. Denne arbejdsgruppe har blandt andet fået til opgave at undersøge behovet for at præcisere det retlige grundlag for anvendelse af tolke og at overveje mulighederne for at forbedre tolkenes kvalifikationer. Domstolsstyrelsen deltager i denne arbejdsgruppe, der formentlig i et vist omfang vil fremkomme med forslag, der kan være relevante i forhold til de problemer, der behandles i denne rapport.

Nedenfor redegøres for de mulige retlige og praktiske problemstillinger, som er forbundet med tolkebistanden i retssager ved Danmarks Domstole. Rapporten behandler dog ikke spørgsmål i relation til tolkebistand i retssager i Færøerne og Grønland, ligesom eventuelle problemer i forbindelse med tegnsprogstolkning, jf. retsplejelovens § 149, stk. 5, ikke er behandlet i denne rapport.

Det bemærkes, at når betegnelsen "tolk" anvendes i det følgende, er det som samlebetegnelse for en person, der tolker i retssager, hvad enten den pågældende er autoriseret translatør og tolk, statsprøvet tolk eller andet.

Når betegnelserne "translatør", "autoriseret translatør og tolk" eller "beskikket translatør og tolk" anvendes i det følgende, menes en person, der via en bestemt uddannelse, jf. afsnit 5.2, har fået autorisation til at udarbejde bekræftede oversættelser af forskellige dokumenter som for eksempel stævninger, domme m.v.

2. Resumé af rapportens afsnit 3 – 6

I retssager, hvor der optræder en part eller et vidne, som ikke kan dansk, indtager tolke en

nøgleposition i bestræbelserne på at sikre en retfærdig rettergang

Bestemmelsen i retsplejelovens § 149 om tolkning stammer fra 1919, hvor spørgsmålet om tolkning i retssager ikke var aktuelt i samme omfang som i dag. Der befinder sig således i Danmark i dag en meget større gruppe personer end tidligere, der ikke eller kun delvist behersker dansk. Denne ændring i befolkningssammensætningen medfører, at der kan sættes spørgsmålstejn ved, om retsplejelovens § 149 tager højde for nutidens behov og krav.

Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (EMRK) artikel 6, stk. 3, litra a og e, indebærer nogle forpligtelser for danske myndigheder vedrørende tolkning i straffesager. Arbejdsgruppen vurderer, at danske domstole i praksis lever op til disse forpligtelser. Det forhold, at der efter ordlyden i retsplejelovens § 149, stk. 1, kun stilles krav om tolkning af afhøring – og ikke af andre aktørers udtalelser, bemærkninger og lignende – og at retten kan undlade at anvende tolk, hvis den selv finder at have de fornødne sproglige kvalifikationer, er dog formelt set ikke i overensstemmelse med EMRK.

Efter Den Nordiske Sprogkonvention og retsplejelovens § 149, stk. 4, afholdes *udgifter til tolkning* i sager, herunder i civile sager, hvori en statsborger i et andet nordisk land er part, som udgangspunkt af statskassen. Det er arbejdsgruppens opfattelse, at det bør overvejes, om der skal ske en harmonisering af reglerne, så der gælder ens regler for nordiske statsborgere og andre personer bosiddende i Danmark, som (heller) ikke behersker dansk.

Det forhold, at en person er blevet anvendt som tolk i forbindelse med politiets efterforskning, indebærer ikke i sig selv, at den pågældende efter EMRK eller retsplejeloven vil være *inhabil* i forbindelse med tolkning under en retssag vedrørende den samme sag. Det er i øvrigt arbejdsgruppens opfattelse, at pligten til at afklare, om der (af andre grunde) foreligger inhabilitet, bør reguleres udtrykkeligt, jf. princippet i retsplejelovens § 66, stk. 2.

Efter retsplejelovens § 149, stk. 6, 2. pkt., finder *vidnereglerne* i retsplejeloven anvendelse på tolke med de lempelser, der følger af forholdets natur. Det er sammenfattende arbejdsgruppens opfattelse, at der er så store forskelle mellem et vidnes og en tolks rolle under en retssag, at vidnereglerne ikke udgør hverken den nødvendige eller en hensigtsmæssig regulering af tolkning i retssager.

Det bør derfor efter arbejdsgruppens opfattelse overvejes at foretage en *nærmere regulering i retsplejeloven af anvendelse tolkebistand i retssager*. En sådan regulering bør blandt andet indeholde bestemmelser om rettens forpligtelse til at sikre, at tolkningen har den fornødne kvalitet, indkaldelse, tolkens tilstedeværelse, forberedelse, fremgangsmåde under retssagen, straf, tavsheds-pligt og tvister.

Der er en række *praktiske spørgsmål* vedrørende tolkebistand i retssager, som har betydning for at opnå tolkning af den nødvendige høje kvalitet, bl.a. fordi mange af de tolke, der anvendes i retssager, ikke har gennemgået en egentlig tolkeuddannelse. Med hensyn til *indkaldelse* er det i sidste ende altid rettens ansvar, at tolkebistanden har den fornødne kvalitet. Poli og anklagemyndighed bør dog på rettens vegne kunne indkalde en person til at tolke i en retssag, idet disse instanser typisk vil have indsigt i blandt andet tiltaltes forhold, sprog/dialekt, antal vidner m.v., som er af betydning for planlægningen af, i hvilket omfang og hvilket sprog der skal tolkes.

Arbejdsgruppen finder endvidere, at *forberedelse* i form af kopi af anklageskrift/retsmødebegæring, oplysning om emne/særlig terminolog m.v. kan have betydning for tolkningens kvalitet og effektivitet. Med hensyn til *rammerne for tolkningen* skal retten være opmærksom på tolkens behov for pauser, at der tales langsomt og i korte sekvenser, at kommunikationen foregår som om tolken ikke er til stede m.v.

Vedrørende *teknik og form* er det arbejdsgruppens opfattelse, at tolkning ved afhøring af en ikke-dansktalende skal være konsekutiv (efterfølgende) og fuldstændig, og at anden tolkning fra dansk til den ikke-dansktalendes sprog bør ske simultant i form af hvisketolkning, bortset fra oversættelse af

proceduren, der kan ske summarisk. En række af de her nævnte praktiske spørgsmål egner sig ikke til nærmere lovregulering. Arbejdsgruppen har derfor udarbejdet en *vejledning* med nærmere anvisninger vedrørende tolkeopgavens tilrettelæggelse, generelle instruktioner om fremgangsmåde, rettens forventninger til tolkens indsats m.v.

Vedrørende *uddannelse af tolke* er udgangspunktet efter retsplejelovens § 149, stk. 1, at der så vidt muligt skal anvendes en translatør. Dette er utvivlsomt begrundet i et ønske om at sikre, at tolkningen har en god kvalitet såvel med hensyn til det sproglige som kulturelle forudsætninger, tolketeknik/etik m.v. Det er arbejdsgruppens opfattelse, at domstolene er forpligtede til at sikre, at tolke i retssager har de bedst mulige kvalifikationer. Det må imidlertid lægges til grund, at langt hovedparten af de tolke i asiatiske eller afrikanske sprog, der anvendes i retssager, ikke har nogen tolkeuddannelse, jf. herved at Rigspolitiets tolkeoversigt, som i meget vidt omfang anvendes af domstolene, alene har 1% uddannede tolke i asiatiske eller afrikanske sprog.

Det er på baggrund af en gennemgang af de forskellige regelsæt vedrørende tolkeuddannelser arbejdsgruppens opfattelse, at der foreligger nogle hindringer for, at flere personer får en tolkeuddannelse. For så vidt angår translatører stilles der efter lov om translatører og tolke krav om dansk indfødsret, et krav som indvandrere og flygtninge, hvis modersmål stammer fra de afrikanske og asiatiske områder, ofte ikke vil kunne opfylde. Endvidere er der ikke et egentligt uddannelsesforløb, der giver mulighed for translatøreksamen i andre sprog end hovedsprogene. For så vidt angår uddannelsen til statsprøvet tolk, er den belagt med et gebyr på 22.400 kr., en udgift der kan antages at afholde personer fra at tage uddannelsen.

Endvidere anbefaler arbejdsgruppen, at det bør overvejes at oprette generelle kurser om god tolkeetik, tolketeknik, det danske retssystem og juridisk terminologi, navnlig for så vidt angår personer, der virker som tolke i sprog, der er så sjældne, at der ikke er grundlag for at oprette et egentligt uddannelsesforløb. Endelig har arbejdsgruppen anbefalet Domstolsstyrelsen, at der som led i domstolsansattes uddannelsesforløb gives mulighed for undervisning i brug af tolke ved domstolene.

Domstolene benytter i vidt omfang *Rigspolitiets tolkeoversigt*. Indholdet af tolkeoversigten har derfor væsentlig betydning for, hvilke tolke der anvendes i retssager. Pr. 31. marts 2003 er der optaget cirka 2.500 tolke på oversigten, som dækker ca. 140 sprog/dialekter. Det fremgår af oversigten, om de pågældende er translatører, har en anden videregående sproglig uddannelse, er statsprøvede tolke eller ikke-uddannede. Tolkeoversigten indeholder ikke oplysninger om andre uddannelser end de nævnte, for eksempel private kurser eller lignende eller om specialer/erfaring i for eksempel retstolkning.

Personer, som ansøger om optagelse på oversigten, og som ikke har gennemgået en længerevarende sproglig uddannelse, indkaldes til en samtale hos en sagsbehandler hos Rigspolitiet/den lokale politimester. I forbindelse med interviewet forsøger sagsbehandleren at danne sig et indtryk af den pågældendes mundtlige sprogkundskaber på dansk og fremmedsproget, samt viden om danske forhold, specielt om love, retssystem og politi. Endvidere anvendes der – når disse eksisterer på det pågældende fremmedsprog og med dansk oversættelse – blandt andet udvalgte tekststykker med indhold af såvel faglig som juridisk karakter. Arbejdsgruppen anbefaler, at domstolene generelt er opmærksomme på at vælge den tolk, der ifølge tolkeoversigten har de bedste kvalifikationer. I tilknytning hertil anbefaler arbejdsgruppen, at tolkeoversigten navnlig for så vidt angår de ikke-uddannede tolke udbygges med oplysninger om eventuelle andre tolkekurser, hvilke specialer en tolk eventuelt måtte have, erfaring i retstolkning m.v. Arbejdsgruppen finder endvidere, at den samtale, der finder sted hos en sagsbehandler hos Rigspolitiet/den lokale politimester må suppleres af en vurdering foretaget af en sprog- og tolkeyndig person. Endelig bør det efter arbejdsgruppens opfattelse overvejes, om adgangskravet til tolkeoversigten som hovedregel skal være en forudgående gennemførelse af en sproguddannelse.

3. Retlige spørgsmål vedrørende tolkning i retssager

3.1. Den generelle problemstilling

Regler om tolkning i retssager findes i retsplejelovens § 149, der har følgende ordlyd:

”§ 149. Retssproget er dansk. Afhøring af personer, der ikke er det danske sprog mægtig, skal så vidt muligt ske ved hjælp af en translatør. Dog kan i borgerlige sager tilkaldelse af tolk undlades, når ingen af parterne gør fordring herpå, og retten tiltror sig fornødent kendskab til det fremmede sprog. Det samme kan under sidstnævnte forudsætning finde sted i straffesager uden for domsforhandling for landsret.

Stk. 2. Dokumenter, der er affattede i fremmede sprog, skal ledsages af en oversættelse, der, når retten eller modparten forlanger det, skal bekræftes af en translatør. Oversættelse kan dog frafalde, når begge parter er enige derom, og retten tiltror sig fornødent kendskab til det fremmede sprog.

Stk. 3. En statsborger i et andet nordisk land kan uanset reglerne i stk. 1-2 indlevere dokumenter, der er affattet på den pågældendes eget sprog. Retten foranlediger dog dokumentet oversat til dansk, såfremt modparten forlanger det eller retten finder det nødvendigt. På begæring af en statsborger i et andet nordisk land skal retten foranledige dokumenter, der indleveres af modparten, oversat til det pågældende fremmede nordiske sprog.

Stk. 4. Udgifter til tolkning i sager, hvori en statsborger i et andet nordisk land er part, afholdes af statskassen. Det samme gælder udgifter til oversættelse efter reglerne i stk. 3. Retten kan bestemme, at udgifterne skal godtgøres af parterne i overensstemmelse med lovens almindelige regler om sagsomkostninger.

Stk. 5. [Tegnsprogstolkning]

Stk. 6. Til at bistå som tolk eller tegnsprogkyndig må ingen tilkaldes, der ifølge §§ 60 og 61 ville være udelukket fra at handle som dommer i sagen. I øvrigt bliver de om vidner gældende regler at anvende på de nævnte personer med de lempelser, der følger af forholdets natur, og for så vidt ikke andet særlig er foreskrevet.”

Bestemmelsen i § 149, stk. 1, er fra 1919, hvor spørgsmålet om tolkning i retssager ikke var aktuelt i samme omfang som i dag. Ifølge Danmarks Statistik udgjorde indvandrere, herunder flygtninge, og deres efterkommere i 1980 3 procent af den danske befolkning. Den tilsvarende andel pr. 1. januar 2002 var 7,7 procent. Der har således navnlig gennem de sidste 20 år fundet en udvikling sted, der indebærer, at der i Danmark i dag befinder sig en større gruppe personer end tidligere, som enten er født i udlandet af udenlandske statsborgere, eller som er født i Danmark af forældre, der ikke er danske statsborgere.

Dertil kommer, at mange af disse personer (175.313 pr. 1. januar 2002) stammer fra afrikanske og asiatiske lande inklusive Mellemøsten. Der er helt overvejende tale om sprog, som ikke tidligere er blevet anvendt i Danmark i modsætning til f.eks. engelsk, tysk eller fransk – og der er tale om mange forskellige sprog (f.eks. arabisk, tyrkisk, somali, urdu og farsi).

Disse ændringer i befolkningssammensætningen medfører, at der kan sættes spørgsmålstejn ved, hvorvidt retsplejelovens § 149 tager højde for nutidens behov og krav.

3.2. Forholdet til Den Europæiske Menneskerettighedskonvention - artikel 6

Danmark har visse forpligtelser vedrørende tolkning i retssager, som følger af Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (EMRK).

Konventionens artikel 6, stk. 3, litra a og e, har følgende ordlyd:

"Enhver, der er anklaget for en lovovertrædelse, skal mindst have ret til følgende:

- a) at blive underrettet snarest muligt, udførligt og på et sprog, som han forstår, om indholdet af og årsagen til den sigtelse, der er rejst mod ham;

.....

- e) at få vederlagsfri bistand af en tolk, hvis han ikke forstår eller taler det sprog, der anvendes i retten."

3.2.1. Artikel 6, stk. 3, litra a

Bestemmelsen medfører, at myndigheden inden for en vis kortere tidshorisont skal give den anklagede en fylldig underretning om sigtelsen imod ham, eventuelt med bistand af tolk.

Det er centralt i bestemmelsen, at underretningen om sigtelsen og baggrunden herfor skal gives til den anklagede "snarest muligt". Det må forstås som det tidligste tidspunkt, hvor det er muligt at give en fyldestgørende underretning om sigtelsen.

I Danmark er det politi og anklagemyndighed, der efter retsplejeloven har ansvaret for, at den anklagede forud for domsforhandlingen er gjort bekendt med grundlaget for og omstændighederne omkring sigtelsen og tiltalen.

Politi og anklagemyndighed er overladt et vist skøn i relation til, hvorledes underretningen skal ske, herunder om og i givet fald hvilke/hvor mange dokumenter der skal oversættes til et sprog, som den anklagede forstår, og om underretningen skal ske skriftligt eller mundtligt.

En af de centrale sager fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (EMD) om artikel 6, stk. 3, litra a, er EMD 168 Kamasinski (1989). I denne sag gjorde en amerikansk statsborger blandt andet gældende, at han under en straffesag ved de østrigske domstole ikke i tilstrækkeligt omfang var blevet underrettet på et sprog, som han kunne forstå, om indholdet af sagens dokumenter og den mundtlige forhandling i retten. En anden sag på området er EMD Brozicek (1989), hvor en tjekkoslovakisk borger, der sårede en betjent under en anholdelse i Italien, efterfølgende klagede over, at anklageskriftet var udfærdiget på italiensk.

EMD fastslog i EMD 168 Kamasinski, præmis 74, at retten til en tolk efter bestemmelsen relaterer sig til såvel mundtlige udsagn under domsforhandlingen som dokumenter og afhøringer forud herfor.

EMD udtalte samme sted, at bestemmelsen ikke indebærer, at staterne er forpligtede til at drage omsorg for, at alle skriftlige dokumenter, der indgår i en straffesag, bliver oversat, men dog at den anklagede før domsforhandlingen skal have oversat tilstrækkeligt mange dokumenter til, at han kan forstå indholdet af og årsagen til sigtelsen mod ham og dermed kan forsvare sig.

EMD har i den forbindelse peget på, at anklageskriftet indtager en central rolle i straffesager, hvorfor det væsentligt kan hindre den anklagedes evne til at forsvare sig, såfremt dette dokument ikke er skriftligt oversat, jf. EMD 168 Kamasinski, præmis 79 og EMD Brozicek, præmis 41.

Retten bør kunne forvente, at anklagemyndigheden alt efter sagens karakter har foranlediget i hvert fald anklageskrift og retsmødebegæring skriftligt oversat for den anklagede, men bør dog ex officio påse, at forholdet er i orden ved indledningen af domsforhandlingen.

3.2.2. Artikel 6, stk. 3, litra e

Det fremgår af artikel 6, stk. 3, litra e, at anklagede skal have bistand af en tolk, hvis han ikke forstår det sprog, som anvendes i retten. EMD's praksis i relation til artikel 6, stk. 3, litra e, giver imidlertid ikke den anklagede krav på en *fuldstændig oversættelse* af alle udtalelser, bemærkninger m.v., der fremkommer under retsmøder. I EMD 168 Kamasinski, præmis 83, fandt domstolen således, at det i det konkrete tilfælde ikke udgjorde en overtrædelse af denne bestemmelse, at den anklagede alene havde fået en konsekutiv (efterfølgende), summarisk tolkning af det, der var foregået under retsmødet. Domstolen tillagde det i den forbindelse tilsyneladende afgørende betydning, at tolkningen konkret var tilstrækkelig til, at den anklagede kunne forstå bevisførelsen og varetage sit forsvar.

I EMD Lagerblom (2003), har EMD gentaget, at artikel 6, stk. 3, litra e, alene giver den anklagede ret til at få oversat de dokumenter og udtalelser under retssagen, som er nødvendige for, at den anklagede får en retfærdig rettergang, jf. EMD Lagerblom, præmis 61. I denne sag gjorde klageren, der var finsk statsborger, blandt andet gældende, at artikel 6, stk. 3, litra c og e, var blevet overtrådt i forbindelse med en straffesag, der blev gennemført ved en svensk domstol. Klageren blev under retssagen bistået af en beskikket svensk advokat, der ikke kunne tale finsk. EMD fandt i denne sag, at hverken artikel 6, stk. 3, litra c eller artikel 6, stk. 3, litra e, var blevet overtrådt, idet klageren under hele retssagen blev bistået af en finsk tolk. EMD lagde i øvrigt til grund, at klagerens svenskkundskaber ikke var så ringe, at han havde været afskåret fra at kommunikere med sin forsvarer og varetage sit forsvar, jf. EMD Lagerblom, præmis 62.

I EMD Cuscani (2002) fandt EMD derimod, at artikel 6, stk. 3, litra e, var blevet overtrådt. I denne sag gjorde klageren, der var italiensk statsborger, gældende, at han ikke havde fået en retfærdig rettergang ved en britisk domstol. Retssagen blev gennemført uden tolkebistand, idet hans forsvarer vurderede, at klientens engelskkundskaber var tilstrækkelige til, at sagen kunne gennemføres forsvarligt. Dommeren var imidlertid under et tidligere retsmøde blevet gjort opmærksom på, at der bestod kommunikationsvanskeligheder mellem forsvareren og hans klient. EMD slog i denne sag fast, at det i det konkrete tilfælde påhviler retten at sikre sig, at der under retssagen anvendes tolk i fornødent omfang, jf. EMD Cuscani, præmis 38 og 39.

For så vidt angår spørgsmålet, om Danmark lever op til konventionen, bemærkes, at efter ordlyden i retsplejelovens § 149, stk. 1, 2. pkt., er der alene krav om, at selve afhøringen oversættes, og således ikke at andre aktørers udtalelser, bemærkninger og lignende skal oversættes.

Dette strider formelt set mod EMRK, der generelt fastslår, at den anklagede har krav på bistand af en tolk, hvis han ikke forstår eller taler det sprog, der anvendes i retten. Den anklagede må således efter konventionens regler antages ikke kun at have krav på at få sin egen afhøring oversat, men også alle yderligere oplysninger, der fremkommer under retsmødet, og som er nødvendige for, at han kan varetage sit eget forsvar, jf. EMD 168 Kamasinski, præmis 83.

EMRK og EMD's praksis på dette område peger således i retning af, at det vil udgøre en overtrædelse af artikel 6, såfremt tiltalte i en straffesag kun tildeles bistand af en tolk under selve afhøringen, mens de øvrige aktørers udtalelser, bemærkninger m.v. under retsmødet ikke oversættes for tiltalte.

Problemstillingen er imidlertid formentlig ikke relevant i praksis, idet tiltalte i danske straffesager antagelig vil være bistået af en tolk under hele sagsforløbet, og derfor i hvert fald summarisk vil få oversat alle parterers indlæg under sagen.

Det kan herefter overvejes, hvorvidt retsplejelovens § 149, stk. 1, 4. pkt., lever op til artikel 6, stk. 3, litra e. Det er således fastsat i retsplejelovens § 149, stk. 1, 3. pkt., at tilkaldelse af tolk kan undlades i civile sager, hvis ingen af parterne kræver det, og retten tiltror sig fornødent kendskab til det fremmede sprog. Det er videre fastsat i bestemmelsens 4. pkt., at tolkning også kan undlades i straffesager "under sidstnævnte forudsætning", det vil sige såfremt retten tiltror sig fornødent kendskab til det fremmede sprog. Som udgangspunkt må denne passus antages at stride mod artikel 6, stk. 3, litra e, der pålægger retten at anvende tolk i de tilfælde, hvor den anklagede ikke forstår det sprog, der anvendes i retten.

I praksis er det imidlertid næppe et reelt problem i danske straffesager. Dette hænger sammen med, at kravet på tolkning alene kan fraviges, hvis retten selv finder, at den har fornødne kvalifikationer på det pågældende sprog. Hvis der bortses fra engelsk, svensk og norsk (eventuelt tillige tysk og fransk), kan det ikke antages, at retten vil undlade benyttelse af tolk. Dertil kommer, at det i praksis formentlig ligeledes vil være nødvendigt at sikre sig, at de øvrige aktører behersker det fremmedsprog, som retten tiltror sig fornødent kendskab til.

Formelt set må der dog antages på de 2 ovennævnte punkter at være uoverensstemmelse mellem EMRK og retsplejelovens § 149. En uoverensstemmelse som det efter arbejdsgruppens opfattelse vil være hensigtsmæssigt at få afklaret i forbindelse med en eventuel revision af retsplejelovens bestemmelser om tolkebistand i retssager.

For så vidt angår *tolkningens kvalitet* gælder der ikke efter retsplejeloven et ubetinget krav om anvendelse af en autoriseret translatør og tolk. Det rejser spørgsmålet om, hvorvidt der af artikel 6, stk. 3, litra e, kan udledes et generelt krav til tolkningens kvalitet, eventuelt suppleret af specifikke krav til tolkenes uddannelsesmæssige baggrund. Disse spørgsmål er særdeles relevante i forhold til den bistand, der ydes ved danske domstole, idet den overvejende del af de tolke, der anvendes ved danske domstole, som beskrevet i afsnit 5.1, ikke har gennemgået en tolkeuddannelse.

EMD fastslog i Kamasinski-sagen (omtalt under afsnit 3.2.1), at myndigheden, der antager tolken, har pligt til at sørge for, at kvaliteten er tilfredsstillende - herunder eventuelt at skifte tolken ud, jf. EMD 168 Kamasinski, præmis 74. Domstolen begrundede dette med, at en tilfredsstillende tolkning er en forudsætning for, at den ret til tolkebistand, som artikel 6, stk. 3, litra e, giver den anklagede, bliver effektiv i praksis.

Der er imidlertid ikke i EMD's praksis grundlag for at antage, at der med anvendelsen af betegnelsen tolk stilles bestemte uddannelsesmæssige krav til de tolke, der anvendes ved domstolene. I Kamasinski-sagen gjorde klageren blandt andet gældende, at de krav, der i Østrig stilles til tolke, som anvendes ved domstolene, ikke var egnede til at sikre, at kvaliteten af tolkningen var tilfredsstillende. Domstolen afviste imidlertid at vurdere det østrigske system til udvælgelse af retstolke. Domstolen begrænsede sin prøvelse til spørgsmålet, om tolkningen i det konkrete tilfælde havde været tilfredsstillende, jf. EMD 168 Kamasinski, præmis 72-73.

Der er ikke regler i dansk ret, der fastlægger specifikke kvalitetskrav til den tolkning, der ydes ved domstolene.

For så vidt angår krav til tolkenes uddannelsesmæssige baggrund har retsplejelovens § 149, stk. 1, imidlertid et mere restriktivt udgangspunkt end EMRK. Afhørte skal således så vidt muligt bistås af en translatør. Hermed menes en person, der har beskikkelse som translatør og tolk.

I sagerne U 1985.1052 H og U 1999.881 H har Højesteret haft lejlighed til at tage stilling til, hvilke krav retsplejeloven stiller til tolkenes uddannelse. Højesteret har i disse sager udtalt, at der så vidt muligt skal anvendes en translatør frem for en tolk, der ikke er translatør. Hvis det konkret kan lægges til grund, at den tolk, der benyttes, er fuldt kvalificeret til at foretage tolkning, er der imidlertid ikke grundlag for at antage, at den tiltalte som følge af mangelfuld tolkning ikke får en retfærdig rettergang. Det synes at måtte følge heraf, at det efter retsplejeloven ikke kan kræves, at der anvendes en translatør, hvis der ikke er tvivl om den tilstedeværende tolks kvalifikationer.

Sammenfattende kan det forhold, at der i Danmark hverken er fastsat regler om tolkningens kvalitet eller absolutte krav til tolkenes uddannelse, ikke anses for at være i strid med artikel 6, stk. 3, litra e. Set i forhold til EMRK er det afgørende kriterium således, om den konkrete tolkning har en sådan kvalitet, at det må antages, at tiltaltes retssikkerhed ikke er blevet forringet som følge af, at han ikke behersker dansk.

Vestre Landsret har i sagen U 1996.1488 V udtalt om den *tekniske del af tolkningen*, at tolkning via en almindelig telefon med medhør var retssikkerhedsmæssigt betænkeligt under domsforhandlingen og ikke i overensstemmelse med artikel 6, stk. 3, litra e, idet tolken skulle være personligt til stede i retssalen.

Retsplejerådet har overvejet mulighederne for tolkning i retssager via en videoforbindelse ^[1]. Retsplejerådet finder, at tolken og den, der tolkes for, som udgangspunkt bør befinde sig samme

sted, men rådet finder dog, at dette udgangspunkt bør kunne fraviges, hvor tolken ellers vil skulle rejse langt, eksempelvis hvis der er tale om tolkning i et sprog, som kun få tolke behersker. Retsplejerådet bemærker, at Vestre Landsrets ovennævnte kendelse næppe hindrer, at der benyttes videoforbindelse i en tolkesituation, hvis videoforbindelsen har den fornødne kvalitet.

For så vidt angår *udgifter til tolkning* er det et absolut krav i artikel 6, stk. 3, litra e, at tiltalte skal friholdes herfor. Dette forhold er for danske straffesager reguleret ved Justitsministeriets cirkulære om afholdelse af udgifter til tolkning^[2], hvoraf det fremgår, at udgifter til tolkning i straffesager afholdes af statskassen.

3.3. Afholdelse af udgifter – Retsplejeloven § 149, stk. 3 og 4

Ifølge retsplejelovens § 149, stk. 3, kan en statsborger i et andet nordisk land uanset reglerne i stk. 1-2 indlevere dokumenter, der er affattet på den pågældendes eget sprog. Retten foranlediger dog dokumentet oversat til dansk, såfremt modparten forlanger det, eller retten finder det nødvendigt. På begæring af en statsborger i et andet nordisk land skal retten foranledige dokumenter, der indleveres af modparten, oversat til det pågældende fremmede nordiske sprog.

Ifølge retsplejelovens § 149, stk. 4, afholdes udgifter til tolkning i sager, hvori en statsborger i et andet nordisk land er part, af statskassen. Det samme gælder udgifter til oversættelse efter reglerne i stk. 3. Retten kan bestemme, at udgifterne skal godtgøres af parterne i overensstemmelse med lovens almindelige regler om sagsomkostninger.

Retsplejelovens § 149, stk. 3 og 4, blev indsat ved lov nr. 320 af 4. juni 1986 med henblik på en dansk ratifikation af den nordiske sprogkonvention af 17. juni 1981. Konventionen, som er tiltrådt af Danmark^[3], forpligter landene til at virke for, at en statsborger i et nordisk land skal kunne anvende sit eget sprog ved henvendelse til myndigheder og andre offentlige organer i et andet nordisk land, ligesom landene så vidt muligt skal sørge for tolke- og oversættelseshjælp til statsborgere i et andet nordisk land. Udgifterne til tolkning og oversættelse afholdes således af statskassen både i borgerlige sager og i straffesager, hvilket for så vidt angår de borgerlige sager er en undtagelse til det almindelige udgangspunkt, hvorefter udgifterne afholdes af sagens parter, jf. Justitsministeriets cirkulære om afholdelse af udgifter til tolkning.

I Justitsministeriets ovennævnte cirkulære er i § 1, stk. 1, fastsat, at udgifter til tolkning afholdes af parterne i overensstemmelse med lovens almindelige regler om sagsomkostninger. I § 1, stk. 2, er i overensstemmelse med undtagelsen i retsplejelovens § 149, stk. 4, fastsat, at udgifter til tolkning i sager, hvori en statsborger i et andet nordisk land er part, afholdes af statskassen. Retten kan dog bestemme, at udgifterne skal godtgøres af parterne i overensstemmelse med lovens almindelige regler om sagsomkostninger.

I § 2, stk. 1, er fastsat, at udgifter til tolkning i straffesager afholdes endeligt af statskassen. Det samme gælder ifølge stk. 2, såfremt der ved behandlingen af civile sager om afgiftssanktionerede overtrædelser af særlovgivningen, herunder ved fogedrettens behandling af begæringer om udpantning for sådanne afgiftskrav, anvendes tolkebistand.

Sammenfattende medfører disse regler således, at nordiske statsborgere i civile sager som udgangspunkt får dækket deres udgifter til tolkning af statskassen, mens andre parter, der måtte have behov for tolkning i forbindelse med civile sager ved domstolene, som udgangspunkt selv må afholde udgifterne hertil.

Der er alene tale om et udgangspunkt, idet retten kan bestemme, at udgifterne til tolkning skal godtgøres af parterne i overensstemmelse med retsplejelovens almindelige regler om sagsomkostninger.

Den ovenfor skitserede retstilstand indebærer med andre ord, at nordiske statsborgere på det civilretlige område som udgangspunkt er bedre stillet i relation til dækning af udgifter til tolkning end andre udenlandske statsborgere og danske statsborgere, der ikke behersker det danske sprog, og som er bosat i Danmark. Forklaringen skal som nævnt findes i, at Danmark har ratificeret Den Nordiske Sprogkonvention.

Reglerne i konventionen er i præambelen begrundet på følgende måde: "En god sprogservice for nordiske indvandrere er af væsentlig betydning for at fremme tilpasningen, og for at sikre dem social tryghed og lige behandling i samfundet".

Denne betragtning kan formentlig gøres gældende med samme styrke i relation til andre grupper af indvandrere eller flygtninge, som kommer i kontakt med det danske retssystem.

Det er en ikke uvæsentlig del af borgernes retssikkerhed, at domstolene er tilgængelige for borgerne, så de har adgang til at få prøvet deres tvister ved domstolene.

Den spørgeskemaundersøgelse, som arbejdsgruppen har gennemført, viser, at tolkning helt overvejende finder sted i straffesager, jf. bilag 2.

Der kan tænkes flere forklaringer på, at tolkning tilsyneladende er mindre udbredt på det civilretlige område. En forklaring kunne være, at udgifter til tolkning på forhånd afholder personer, der ikke behersker det danske sprog, fra at føre retssager. Det kan i den forbindelse tillige have betydning, at der i dag ikke er mulighed for offentlig dækning af tolkeudgifter forbundet med henvendelse til en advokat vedrørende overvejelser om anlæggelse af en retssag.

Det er på baggrund af ovenstående arbejdsgruppens opfattelse, at det bør overvejes, om der bør ske en harmonisering af reglerne for afholdelse af udgifter til tolkning i civile sager.

3.4. Habilitetsregler – Retsplejeloven § 149, stk. 6, 1. pkt.

Retsplejelovens § 149, stk. 6, fastsætter, at en forudsætning for at virke som tolk er, at vedkommende ikke er inhabil efter de regler, der gælder for dommere, jf. retsplejelovens §§ 60-61.

De relevante bestemmelser har følgende ordlyd:

”§ 60. Ingen må handle som dommer i en sag, når han

1) selv er part i sagen eller er interesseret i dens udfald eller, hvis det er en straffesag, er forurettet ved forbrydelsen;

2) er beslægtet eller besvogret med nogen af parterne i en borgerlig sag eller med sigtede i en straffesag i op- eller nedstigende linje eller i sidelinjen så nær som søskendebørn eller er en af parternes eller sigtedes ægtefælle, værge, adoptiv- eller plejefader, adoptiv- eller plejesøn;

3) er gift med eller beslægtet eller besvogret i op- eller nedstigende linje eller beslægtet i sidelinjen så nær som søskende med nogen i en borgerlig sag oprædende advokat eller anden rettergangsfuldmægtig for en af parterne eller med den forurettede i en straffesag eller dennes rettergangsfuldmægtig eller med nogen i en sådan sag oprædende offentlig anklager eller politiembedsmand eller forsvarer for sigtede;

4) har aflagt vidnesbyrd eller været syns- eller skønsmand i sagen eller har handlet i den, hvis det er en borgerlig sag, som advokat eller i øvrigt som rettergangsfuldmægtig for nogen af parterne og, hvis det er en straffesag, som politiembedsmand, offentlig anklager, forsvarer eller rettergangsfuldmægtig for den forurettede;

5) har handlet i sagen i den underordnede instans som dommer eller, hvis det er en straffesag, som nævning eller domsmand.

Stk. 2 (Udeladt)

Stk. 3 (Udeladt)

Stk. 4. Den omstændighed, at dommeren, fordi flere embedsvirksomheder er forenede i hans person, tidligere af den grund har haft med sagen at gøre, medfører ikke inhabilitet, når der ikke efter de foreliggende omstændigheder er grund til at antage, at han har nogen særegen interesse i sagens udfald.

§ 61. Ingen må handle som dommer i en sag, når der i øvrigt foreligger omstændigheder, som er egnede til at rejse tvivl om dommerens fuldstændige upartiskhed.”

Bestemmelsen i § 149, stk. 6, indebærer, at det påhviler retten at sikre sig, at tolken ikke er inhabil efter §§ 60-61.

Det er arbejdsgruppens indtryk, at der ikke ved alle domstole er en indarbejdet rutine, hvorefter retten sikrer sig, at tolken ikke er inhabil efter §§ 60-61, jf. herved princippet i retsplejelovens § 66, stk. 2. Arbejdsgruppen har på den baggrund i sin vejledning om tolkning i retten, jf. bilag 4, anført, at retsformanden skal være opmærksom på habilitetsspørgsmålet.

Arbejdsgruppen har endvidere overvejet, om det forhold, at en tolk er blevet anvendt af politiet i forbindelse med afhøring af en sigtet, kan medføre, at den pågældende tolk ikke kan anvendes af retten, jf. herved § 60, stk. 4, og § 61^[4].

Det bemærkes i den forbindelse, at det fremgår af arbejdsgruppens spørgeskemaundersøgelse, bilag 2, at de af undersøgelsen omfattede retter som altovervejende hovedregel ikke har været bekendt med, om den tolk, der anvendes under retssagen, også har tolket i forbindelse med politiets afhøringer.

Det forhold, at en dommer tidligere har medvirket i en sag, medfører ikke efter retsplejelovens § 60, stk. 4, i sig selv, at vedkommende må anses for inhabil. Der skal tillige foreligge nogle omstændigheder, der kan give grundlag for at antage, at vedkommende har en særegen interesse i sagen. Det må derfor tilsvarende antages, at tolke ikke generelt bliver inhabile eller bør udelukkes fra at tolke under retsmøderne, blot fordi de har tolket under tidligere afhøringer i sagen.

Det kan imidlertid ikke udelukkes, at retten i nogle tilfælde konkret bør afholde sig fra at anvende den tolk, som har været anvendt i forbindelse med tidligere afhøringer i sagen.

Retsplejelovens regler om inhabilitet skal således generelt fortolkes i lyset af EMRK's bestemmelser, herunder artikel 6, der giver enhver ret til en retfærdig rettergang for en uafhængig og upartisk domstol. I EMD's praksis lægger man ikke alene vægt på, om dommeren i den konkrete sag har været upåvirket af uvedkommende hensyn, men også på om han konkret fremstår som fuldstændig upartisk og neutral i forhold til den pågældende sag, jf. EMD 53 Piersack (1982), præmis 30 og EMD 255 Fey (1993), præmis 28 ff.

Ud fra tilsvarende betragtninger skal der formentlig i forbindelse med vurderingen af, om en tolk ligeledes kan tolke under retsmøderne, lægges vægt på, om tolken generelt fremstår som neutral og upartisk i forhold til sagens parter.

EMD lægger i sin vurdering af, hvem der fremstår som upåvirket af uvedkommende hensyn, vægt på, om den pågældende objektivt set fremstår som upartisk. Procesparternes opfattelse af habilitetsspørgsmålet tillægges vægt, men er ikke i sig selv afgørende, jf. EMD 255 Fey, præmis 30.

I nogle sager fra EMD har det forhold, at en dommer tidligere i sagen har været tilknyttet politiet eller anklagemyndigheden ført til, at konventionens krav om upartiskhed ikke blev anset for opfyldt, jf. EMD 53 Piersack og EMD 171-B Jón Kristinsson (1990).

I disse sager lagde EMD imidlertid afgørende vægt på den tidligere ansættelses karakter, herunder hvilke kompetencer den pågældende har haft, og hvor han organisatorisk har været placeret i

forbindelse med anklagemyndighedens forberedelse af sagen, jf. EMD Piersack, præmis 30, litra b - d. Inhabilitet på grund af ansættelsens karakter vil således navnlig kunne forekomme i to situationer. For det første hvis den pågældende under sin ansættelse hos anklagemyndigheden har behandlet den konkrete sag og for det andet, hvis vedkommende har siddet i en stilling af en sådan karakter, at han har haft kompetence til at behandle sagen og derfor meget vel kan have beskæftiget sig med den konkrete sag, selvom han ikke direkte har behandlet den.

Højesteret har i U 1994.536 H og U 1995.428 H haft lejlighed til at udtale sig om, hvorvidt fuldmægtige, der gjorde tjeneste i Justitsministeriet, var inhabile i straffesager, som de behandlede som dommere i henhold til konstitution fra Justitsministeriet. Højesteret fandt i disse sager ikke grundlag for at fastslå, at ansatte i Justitsministeriets departement alene i kraft af ansættelsesforholdet var afskåret fra at virke som konstituerede dommere i straffesager. I U 1994.536 H, hvor den pågældende fuldmægtig gjorde tjeneste i det kontor i Justitsministeriet, der behandlede sager vedrørende politi, anklagemyndighed og strafferetspleje, fandt Højesteret det imidlertid ikke foreneligt med EMRK artikel 6, stk. 1, at den foreliggende straffesag blev behandlet af den pågældende fuldmægtig. Højesteret henviste i den forbindelse til de tillidshensyn, som er et væsentligt led i uafhængighedskravet efter EMRK artikel 6, stk. 1.

En tolk har alene til opgave at formidle det, der siges under afhøringen. Det gælder såvel ved afhøringer hos politiet som under en retssag. Der er ikke tale om, at en tolk, der tidligere har tolket i samme sag, har haft eller får kompetence til at påvirke eller afgøre sagens udfald. De habilitetskrav, der kan udledes af de ovennævnte afgørelser, kan således ikke umiddelbart anvendes på en situation, hvor den tolk, der tolker under retsmøderne, under tidligere afhøringer i sagen har været anvendt af politiet, anklagemyndigheden eller forsvareren.

I forbindelse med vurderingen af om en tolk, der har tolket under politiets afhøringer forud for en retssag, tillige kan tolke under selve retssagen, kan det imidlertid ikke udelukkes, at det ligeledes vil være relevant at inddrage hensynet til, om tolken ud fra en subjektiv vurdering fremstår som habil og uafhængig. Det vil således muligvis skulle tillægges en vis betydning, hvordan den ikke-dansktalende person selv oplever spørgsmålet om tolkens uafhængighed.

Højesteret har ved kendelse af 11. december 2002 udtalt, at ”det forhold, at en forsvarer uden for retsmøderne benytter den tolk, der fungerer som bistand for retten i retsmøderne, kan ikke i sig selv give grundlag for at anse tolken for at være udelukket fra at bistå retten, jf. retsplejelovens § 149, stk. 6”.

Det er sammenfattende arbejdsgruppens opfattelse, at en tolk som udgangspunkt ikke er inhabil, fordi han tidligere har medvirket under sagen.

Arbejdsgruppen har overvejet, om det af andre grunde må anses for et problem, at retten i en given sag benytter sig af samme tolk, som politiet anvender.

Det er imidlertid arbejdsgruppens opfattelse, at en række forhold vedrørende tolkning under retssager tværtimod kan medføre, at det er mest hensigtsmæssigt at benytte den tolk, som har været anvendt forud for retsmøderne.

Når retten under retsmøderne anvender den samme tolk som under tidligere afhøringer i sagen, har tolken således på forhånd et vist kendskab til sagen, hvilket kan sikre kontinuiteten og samtidig smidiggøre tolkeprocessen, idet tolken har haft lejlighed til at vænne sig til eventuelle dialektforskelle og til at oversætte bestemte begreber og vendinger, der måtte forekomme i den pågældende sag. Dertil kommer, at også tiltalte vil kunne opleve det som en fordel, at det er den samme tolk, der anvendes.

Den omstændighed, at det i relation til visse sprog kan være vanskeligt at finde kvalificerede tolke, jf. afsnit 5.1, kan ligeledes føre til, at det er mest hensigtsmæssigt at anvende den samme tolk under

hele forløbet.

Arbejdsgruppen har på den baggrund i sin vejledning om tolkning i retten, jf. bilag 4, anbefalet, at det som udgangspunkt tilstræbes, at den samme tolk anvendes igennem hele forløbet.

3.5. Vidneregler – Retsplejeloven § 149, stk. 6, 2. pkt.

3.5.1. Indledning

Det fremgår af retsplejelovens § 149, stk. 6, 2. pkt., at retsplejelovens regler om vidner, §§ 168-191, skal anvendes på tolke med de lempelser, der følger af forholdets natur, og for så vidt ikke andet særligt er foreskrevet.

Det er ikke nærmere omtalt i forarbejderne til retsplejelovens § 149, hvorfor lovgiver har fundet det hensigtsmæssigt at lade vidnereglerne finde anvendelse på tolke, der benyttes i forbindelse med retssager. Det er endvidere ikke muligt af forarbejderne at udlede fortolkningsbidrag til, hvordan vidnereglerne nærmere skal anvendes på tolke. Retspraksis på området er endvidere ganske sparsom.

Der består en række væsentlige forskelle mellem vidnets og tolkens rolle under en retssag. Blandt de væsentligste kan nævnes, at tolkens opgave i en retssag har karakter af professionel konsulentbistand, som også vil kunne ydes af andre personer med tilsvarende kvalifikationer. Opgaven skal ikke nødvendigvis løses af én bestemt person. Tolken udfører en arbejdsopgave og honoreres herfor.

Et vidne har derimod en personlig og i princippet enestående viden om sagen. Et vidne er i besiddelse af en særlig, konkret viden om en sag, typisk i kraft af noget som vidnet har set eller hørt. Et vidne kan derfor ofte ikke erstattes af andre. Samtidig har det at afgive vidneforklaring for retten - for på den måde at bidrage til en sags opklaring - karakter af en borgerpligt med særlige regler for honorering, jf. bekendtgørelse om ydelser til lægdommere og vidner m.v. ^[5].

Ved vurderingen af, i hvilket omfang og på hvilken måde vidnereglerne finder anvendelse, må der tages højde for disse forskelle.

Det forhold, at vidnereglerne skal anvendes med de lempelser, der følger af forholdets natur, medfører imidlertid samtidig, at det er vanskeligt at tilvejebringe en præcis beskrivelse af gældende ret om anvendelse af tolkebistand i retssager. Overvejelser ud fra forholdets natur vil uvægerligt ofte føre til, at beskrivende og vurderende elementer smelter sammen.

Nedenfor redegøres for arbejdsgruppens vurdering af, hvordan vidnereglerne finder anvendelse på tolkesituationen samt enkelte forslag til emner, der bør inddrages i en eventuel fremtidig regulering af tolkebistanden i retssager.

3.5.2. Vurdering af vidnereglernes anvendelse på tolke i retssager

Vidnereglerne beskæftiger sig overordnet set med fem typer af spørgsmål:

For det første behandles spørgsmålet om, i hvilket omfang et vidne har pligt til at afgive forklaring for retten og rettens vejledningspligt i den forbindelse, jf. §§ 168-173. For det andet reguleres det, hvilke konsekvenser der er forbundet med at udeblive som vidne uden lovligt forfald, jf. §§ 178-179. For det tredje fastlægges det, hvordan forberedelse, indkaldelse og afhøring af vidner m.v. rent praktisk skal foregå, jf. §§ 174-177 og 180-187. For det fjerde reguleres spørgsmålet om, hvem der har kompetencen til at fastsætte regler om honorering af vidner i § 188, og endelig reguleres vidners tavshedspligt i § 189.

Derudover findes der i §§ 190-191 nogle særlige regler om afhøring af vidner på begæring af udenlandske myndigheder og afhøring af personer, der er frihedsberøvet i udlandet. Disse regler har ikke relevans i forhold til tolkning og vil derfor ikke blive omtalt yderligere i denne rapport.

3.5.2.1. Pligt til at afgive forklaring for retten og rettens vejledningspligt

Spørgsmålet om, i hvilket omfang et vidne har pligt til at afgive forklaring for retten og rettens vejledningspligt i den forbindelse reguleres af retsplejelovens §§ 168-173.

Bestemmelserne har følgende ordlyd:

"§ 168. Enhver har med de i loven fastsatte undtagelser pligt til at afgive forklaring for retten som vidne."

§ 169. Tjenestemænd eller andre, der handler i offentligt eller dermed ligestillet hverv, må ikke uden samtykke af vedkommende myndighed afkræves vidneforklaring om forhold, med hensyn til hvilke der i det offentlige interesse påhviler dem tavshedspligt. For medlemmer af Folketinget kræves samtykke af tingets formand og vedkommende minister.

Stk. 2. Nægtes samtykke, kan retten, såfremt forklaringens afgivelse findes at være af afgørende betydning for sagens udfald, pålægge vedkommende myndighed over for retten at redegøre for grundene til nægtelsen. Finder retten herefter, at hensynet til hemmeligholdelse bør vige for hensynet til sagens oplysning, kan den bestemme, at vidneforklaring skal afgives. Dette gælder dog ikke, hvis nægtelsen er begrundet med hensynet til statens sikkerhed eller dens forhold til fremmede magter.

§ 170. Mod dens ønske, som har krav på hemmeligholdelse, må vidneforklaring ikke afkræves præster i folkekirken eller andre trossamfund, læger, forsvarere og advokater om det, som er kommet til deres kundskab ved udøvelsen af deres virksomhed.

Stk. 2. Retten kan pålægge læger og advokater, bortset fra forsvarere i straffesager, at afgive vidneforklaring, når forklaringen anses for at være af afgørende betydning for sagens udfald, og sagens beskaffenhed og dens betydning for vedkommende part eller samfundet findes at berettige til, at forklaring afkræves. Sådant pålæg kan i borgerlige sager ikke udstrækkes til, hvad en advokat har erfaret i en retssag, som har været betroet ham til udførelse, eller hvori hans råd har været søgt.

Stk. 3. Retten kan bestemme, at forklaring ikke skal afgives om forhold, med hensyn til hvilke vidnet i medfør af lovgivningen har tavshedspligt, og hvis hemmeligholdelse har væsentlig betydning.

Stk. 4. Reglerne i stk. 1-3 gælder også for de pågældende personers medhjælpere.

§ 171. En parts nærmeste har ikke pligt til at afgive forklaring som vidne.

Stk. 2. Pligt til at afgive forklaring foreligger ej heller, såfremt forklaringen antages at ville

- 1) udsætte vidnet selv for straf eller tab af velfærd eller
- 2) udsætte hans nærmeste for straf eller tab af velfærd eller
- 3) påføre vidnet selv eller hans nærmeste anden væsentlig skade.

Stk. 3. I de i stk. 1 og stk. 2, nr. 2 og 3, nævnte tilfælde kan retten dog pålægge vidnet at afgive forklaring, når forklaringen anses for at være af afgørende betydning for sagens udfald, og sagens beskaffenhed og dens betydning for vedkommende part eller samfundet findes at berettige dertil.

Stk. 4. I de i stk. 2, nr. 3, nævnte tilfælde kan retten endvidere pålægge vidnet at afgive forklaring, såfremt vidnet har udført foranstaltninger som nævnt i § 754 a, og sagens beskaffenhed og dens betydning for vedkommende part eller samfundet findes at berettige dertil.

§ 172. Redaktører og redaktionelle medarbejdere ved et skrift, der er omfattet af § 1, nr. 1, i medieansvarsloven, har ikke pligt til at afgive vidneforklaring om:

- 1) Hvem der er kilde til en oplysning eller forfatter til en artikel, eller hvem der har optaget et fotografi eller frembragt en anden billedlig fremstilling. Sker der offentliggørelse, er det en forudsætning for vidnefritagelsen, at kilden, forfatteren, fotografen eller fremstilleren ikke er identificeret i det trykte skrift.
- 2) Hvem et billede forestiller, eller hvem der er genstand for omtale, når de pågældende har fået tilsagn om anonymitet. Sker der offentliggørelse gælder vidnefritagelsen, blot identiteten ikke fremgår af

teksten.

Stk. 2. Redaktører og redaktionelle medarbejdere ved et radio- eller fjernsynsforetagende, der er omfattet af § 1, nr. 2, i medieansvarsloven, har ikke pligt til at afgive vidneforklaring om:

- 1) Hvem der er kilde til en oplysning eller forfatter til et værk, eller hvem der har optaget et fotografi eller frembragt en anden billedlig fremstilling. Udsendes oplysningen, værket m.v. er det en forudsætning for vidnefritagelsen, at kilden, forfatteren, fotografen eller fremstilleren ikke er identificeret i udsendelsen.
- 2) Identiteten af medvirkende, som har fået tilsagn om at medvirke uden at kunne identificeres. Udsendes en optagelse, er det en forudsætning for vidnefritagelsen, at de pågældende ikke er angivet ved navn, og at der er truffet rimelige forholdsregler for at skjule identiteten.

Stk. 3. Vidnefritagelse som nævnt i stk. 1 og 2 gælder også andre, der i kraft af deres tilknytning til skriftet eller dets fremstilling eller deres tilknytning til radio- og fjernsynsforetagendet eller til fremstillingen af vedkommende udsendelse har fået kendskab til kildens, forfatterens eller den medvirkendes identitet.

Stk. 4. Bestemmelserne i stk. 1-3 finder tilsvarende anvendelse for de massemedier, der er omfattet af § 1, nr. 3, i medieansvarsloven.

Stk. 5. Angår sagen en lovovertrædelse, som er af alvorlig karakter, og som efter loven kan medføre straf af fængsel i 4 år eller derover, kan retten dog pålægge de i stk. 1-4 nævnte personer vidnepligt, såfremt vidneførelsen må antages at have afgørende betydning for sagens opklaring og hensynet til opklaringen klart overstiger massemediernes behov for at kunne beskytte deres kilder.

Stk. 6. Retten kan ligeledes pålægge de i stk. 1-4 nævnte personer vidnepligt, hvis sagen angår en overtrædelse af straffelovens §§ 152-152 c. Dette gælder dog ikke, hvis det må antages, at forfatteren eller kilden har villet afdække forhold, hvis offentliggørelse er af samfundsmæssig betydning.

§ 173. Retten vejleder, såfremt omstændighederne giver grund dertil, vidnet om indholdet af bestemmelserne i §§ 169-172.

Stk. 2. Afgives forklaring i de i §§ 169-172 nævnte tilfælde, påser retten, at særligt hensyn tages til vidnet eller den, der har krav på hemmeligholdelse. Retten kan i dette øjemed bestemme, at dørene skal lukkes, medens forklaringen afgives, eller forbyde offentlig gengivelse af forklaringen."

Såfremt § 168 overføres på tolke uden lempelser indebærer den i princippet, at enhver, der anmodes om at tolke under en retssag, er forpligtet til at yde tolkebistand. Det giver imidlertid ikke mening at pålægge en person, som ikke har de nødvendige faglige kundskaber, at tolke. Det giver næppe heller mening at påtvinge en person, som ikke er villig til at udføre opgaven, en forpligtelse til at foretage tolkning. Dette hænger sammen med, at en god tolkeindsats kræver, at tolken samvittighedsfuldt koncentrerer sig om opgaven og oversætter det sagte efter bedste evne. En adfærd som det formentlig vil være særdeles vanskeligt at frembringe ved tvang. Dertil kommer, at det i relation til tolke er muligt at lade opgaven udføre af en anden.

Reglerne i §§ 169-173 indeholder en række undtagelser til vidnepligten i § 168 og pålægger retten en vejledningspligt i relation til disse regler. Såfremt disse regler skal anvendes på tolke, vil det forudsætte, at der som udgangspunkt består en pligt til at tolke. Da det som ovenfor nævnt ikke kan antages at være nødvendigt eller formålstjenligt at pålægge en person en pligt til at tolke, synes de nævnte bestemmelser at hvile på en forudsætning, der ikke er opfyldt i relation til tolke.

Reguleringen i §§ 168-173 er således efter arbejdsgruppens opfattelse hverken nødvendig eller hensigtsmæssig i relation til tolke.

Det kan ikke afvises, at reglerne i §§ 168-173 i helt særlige situationer kan have en vis begrænset relevans i relation til tolke. Dette spørgsmål behandles kort i de følgende tre afsnit. Denne modifikation ændrer imidlertid ikke ved, at reglerne i §§ 168-173 efter arbejdsgruppens opfattelse ikke er hensigtsmæssige i relation til tolke.

I relation til vidner, der som udgangspunkt er omfattet af vidneudelukkelsesreglen i retsplejelovens § 170, stk. 1, kan vidnepligten efter retspraksis alene gennemtvinges, såfremt det kan anses for bevist,

at vidnet sidder inde med de ønskede oplysninger, og det må antages, at det er nødvendigt at gennemtvunge vidnepligten, for at anklagemyndigheden kan efterforske alvorlige forhold, jf. U 2002.607/3 H.

I denne sag blev en speciallæge i psykiatri pålagt tvangsbøder, da han nægtede at afgive forklaring. Lægen var tidligere fremkommet med oplysninger om, at fem af hans patienter ved fem forskellige lejligheder var blevet udsat for vold begået af politifolk. Højesteret lagde i denne sag til grund, at lægen var i stand til at efterkomme vidnepålægget. Da lægens vidneforklaring desuden måtte antages at være anklagemyndighedens eneste mulighed for at få efterforsket de alvorlige forhold, som oplysningerne vedrørte, tiltrådte Højesteret, at der var grundlag for at anvende tvangsmidler over for lægen.

En tolks opgave i en retssag har som nævnt karakter af professionel konsulentbistand, som i langt de fleste tilfælde også vil kunne ydes af andre personer med tilsvarende kvalifikationer. I relation til tolke må det imidlertid antages, at § 168 vil kunne fortolkes således, at en tolk er forpligtet til at tolke i de særlige tilfælde, hvor det kan anses for bevist, at han besidder de nødvendige kvalifikationer, og det i øvrigt er nødvendigt at håndhæve denne pligt, fordi en retssag om alvorlige forhold ellers ikke vil kunne gennemføres. Selv i disse særlige situationer kan det imidlertid ikke anses for hensigtsmæssigt at tvinge en person, som har de fornødne faglige kvalifikationer, men som ikke vil tolke, til at tolke i en retssag.

En fremtidig regulering må tage stilling til, hvorvidt der bør være hjemmel til at pålægge en tolk at udføre en tolkeopgave i de helt særlige tilfælde, hvor det kan anses for bevist, at han besidder de nødvendige kvalifikationer, og det i øvrigt er nødvendigt at håndhæve denne pligt, fordi en retssag om alvorlige forhold ellers ikke vil kunne gennemføres. En sådan situation vil eventuelt kunne opstå, såfremt tolken er den eneste i Danmark, der kan tolke i det pågældende sprog.

3.5.2.2. Konsekvenser forbundet med at udeblive som vidne uden lovligt forfald

Retsplejelovens § 178 og § 179 vedrører spørgsmålet om, hvilke konsekvenser der er forbundet med at udeblive som vidne uden lovligt forfald.

Bestemmelserne har følgende ordlyd:

"§ 178. Udebliver et vidne uden lovligt forfald eller uden i tide at have meldt sit forfald, eller forlader vidnet i strid med § 177 det sted, hvor retsmødet holdes, eller vægrer vidnet sig uden lovlig grund ved at svare, kan retten:

- 1) pålægge vidnet en bøde,
- 2) lade vidnet afhente ved politiet,
- 3) tilpligte vidnet at erstatte de udgifter, som vidnet har forårsaget,
- 4) pålægge vidnet en løbende bøde, i samme sag dog ikke for længere tidsrum end 6 måneder, uafbrudt eller sammenlagt,
- 5) lade vidnet tage i forvaring ved politiets foranstaltning eller lade vidnet undergive en af de i § 765 nævnte foranstaltninger, indtil fremstilling for retten til afgivelse af vidneforklaring kan finde sted eller vidnet indvilliger i at svare, dog ikke ud over 6 måneder i samme sag, uafbrudt eller sammenlagt.

Stk. 2. Afgørelse om anvendelse af tvangsmidler imod vidnet træffes af den ret, for hvilken vidnet er indkaldt til at møde. Afgørelsen, der træffes ved kendelse, kan omgøres af retten. Kendelse, hvorved bøde eller erstatning er pålagt et fraværende vidne, skal forkyndes for den pågældende. Begæring om omgørelse af en sådan afgørelse skal fremsættes i det første retsmøde, i hvilket vidnet møder, eller, hvis vidnet ikke senere møder, inden 14 dage efter, at afgørelsen er forkyndt for vidnet eller kommet til hans kundskab.

Stk. 3. Tager politiet i medfør af stk. 1, nr. 5, et vidne i forvaring, og kan fremstilling for retten til afgivelse af vidneforklaring ikke ske inden 24 timer efter pågribelsen, giver politiet snarest muligt og senest inden samme frist retten meddelelse om, at vidnet er taget i forvaring.

§ 179. Et vidne kan ikke undlade at møde for retten, fordi han mener sig berettiget til at nægte at afgive

forklaring i sagen."

Retsplejelovens § 178 vil i lyset af den ovenstående fortolkning af retsplejelovens § 168 ikke have et selvstændigt anvendelsesområde i relation til tolke.

Retsplejelovens § 179 er nært knyttet til sanktionsmulighederne i § 178. Med § 179 understreges det, at det ikke er den enkelte, men derimod retten der skal vurdere, hvorvidt vidnet er omfattet af vidnepligten i § 168. Bestemmelsen kan ikke antages at være relevant i forhold til tolke. Som anført ovenfor vedrørende § 168 er tvangsmidler over for en uvillig tolk ikke en egnet fremgangsmåde til at tilvejebringe kvalificeret tolkning. Man må i så fald enten indkalde en ny tolk eller udsætte retsmødet.

3.5.2.3. Forberedelse, indkaldelse og afhøring af vidner m.v.

Endvidere indeholder vidnekapitlet i retsplejeloven som nævnt en række bestemmelser om, hvordan forberedelse, indkaldelse og afhøring af vidner m.v. rent praktisk skal foregå, jf. retsplejelovens §§174-177 og §§ 180-187.

Retsplejelovens § 174 har følgende ordlyd:

"§ 174. Vidneforklaring afgives for den ret, ved hvilken sagen behandles. Retten kan dog beslutte, at vidneforklaring i stedet skal afgives for den byret, hvor det findes mest hensigtsmæssigt."

Bestemmelsen har til formål at fremme bevisførelse umiddelbart for den dømmende ret under domsforhandlingen. I relation til tolke må det antages, at bestemmelsen skal forstås således, at en tolk i hvert fald som udgangspunkt skal være fysisk til stede i retssalen, jf. herved tillige U 1996.1488 V, hvor Vestre Landsret med henvisning til artikel 6, stk. 3, litra e, i EMRK fandt, at det generelt, herunder under hensyn til muligheden for misforståelser under tolkningen, vil være forbundet med retssikkerhedsmæssige betænkeligheder at anvende telefontolkning, i hvert fald i forbindelse med domsforhandlinger. Som nævnt i afsnit 3.2.2 har Retsplejerådet fundet, at den fortolkning af EMRK artikel 6, stk. 3, litra e, som dermed er lagt til grund, ikke kan overføres på tolkning via en videoforbindelse, såfremt videoforbindelsen er af god kvalitet. Tolken bør dog som udgangspunkt befinde sig samme sted som den, der skal tolkes for, jf. Retsplejerådets betænkning nr. 1401/2001, s. 369.

Det vil på denne baggrund efter arbejdsgruppens opfattelse være hensigtsmæssigt med en regulering, der klart fastslår, at tolkning som udgangspunkt skal ske for den ret, der behandler sagen. I forbindelse med en sådan regulering bør imidlertid tages højde for, at udgangspunktet skal kunne fraviges i særlige situationer, for eksempel i forbindelse med afhøringer via en videoforbindelse, jf. Retsplejerådets betænkning nr. 1401/2001, s. 363.

Retsplejelovens § 175 har følgende ordlyd:

"§ 175. Indkaldelse til at møde som vidne udstedes, hvor ikke andet er bestemt, af den ret, for hvilken vidneforklaringen skal afgives. Indkaldelsen skal forkyndes for vidnet. Udstedes indkaldelsen af retten, lader denne indkaldelsen forkynde på grundlag af de oplysninger, som vedkommende part har givet.

Stk. 2. Indkaldelsen skal indeholde:

- 1) fornøden betegnelse af vidnet,
- 2) angivelse af indkaldelsens øjemed,
- 3) angivelse af den ret, for hvilken der skal vidnes,
- 4) angivelse af tid og sted for mødet,
- 5) oplysning om, hvilket varsel vidnet har krav på,
- 6) oplysning om virkningerne af udeblivelse.

Stk. 3. I borgerlige sager er varslet en uge. I straffesager tilkommer der vidnet aftens varsel, hvortil lægges to døgn, såfremt afstanden til mødestedet er over 30 km.

Stk. 4. Retten kan fastsætte andet varsel eller pålægge vidnet at møde straks."

Bestemmelsen har blandt andet til formål at sikre, at vidner har de oplysninger, der er nødvendige for, at de kan optræde som vidner i en retssag, herunder konsekvenserne af at udeblive uden lovligt forfald. Derudover fastslår bestemmelsen, at retten har ansvaret for at indkalde vidner efter en nærmere fastlagt fremgangsmåde, medmindre andet er bestemt, således som det er tilfældet i en række straffesager.

Det fremgår af arbejdsgruppens spørgeskemaundersøgelse, bilag 2, at det i en lang række af de omhandlede straffesager er politiet eller anklagemyndigheden, der har indkaldt tolken. I sidste ende påhviler det imidlertid retten at sikre sig, at der under retssagen anvendes tolkebistand i fornødent omfang, jf. også EMD Cuscani, præmis 38-39, der er omtalt under afsnit 3.2.2.

Danske domstole har haft lejlighed til at udtale sig om problemstillingen i følgende domme, der når samme konklusion som EMD.

U 1997.1422/1 V: T var i byretten blevet straffet med fængsel i 3 år og udvist for bestandig. Der havde ikke medvirket en tolk ved byrettens behandling af sagen. Under anken påstod T dommen ophævet, og spørgsmålet om ophævelse og udvisning blev herefter udskilt til særskilt behandling. Efter det indtryk T havde givet under landsrettens behandling af sagen, og den forklaring han havde afgivet - til dels under medvirken af tolk - sammenholdt med sagens karakter, fandtes det godtgjort, at det havde været påkrævet at anvende tolk også ved byrettens behandling af sagen. Da tolkningen havde været undladt, og da en sådan væsentlig fejl måtte medføre ophævelse af dommen, blev påstanden herom taget til følge.

Landsretten citerede EMRK artikel 6, stk. 3, litra e, i denne sag og understregede i den forbindelse, at bestemmelsen er en væsentlig straffeprocessuel retssikkerhedsgaranti.

U 2001.178/1 V: Landsretten udtalte i denne sag, at det efter retsplejelovens § 149, stk. 1, påhviler fogedretten at indkalde en tolk, såfremt dette er nødvendigt til fogedforretningens gennemførelse. Landsretten fastslog ligeledes, at det i første omgang er fogedretten, som skal afholde udgifterne til tolkning, og at der først senere skal tages stilling til, hvorvidt parterne endeligt skal afholde udgifterne.

Det kan således konkluderes, at det er domstolene, som er forpligtede til at påse, at der er tolkebistand, hvis det skønnes nødvendigt i den konkrete sag.

Når en tolk indkaldes til at tolke under en retssag, er der reelt tale om, at tolken antages til at udføre en arbejdsopgave. Da der er tale om et arbejdsforhold, er det ikke hensigtsmæssigt at anvende proceduren for indkaldelse af vidner.

Hvilken fremgangsmåde der skal benyttes ved antagelse af en tolk, bør efter arbejdsgruppens opfattelse reguleres som konsekvens af, at det er rettens ansvar, at der bliver antaget en kvalificeret tolk, når der er behov for tolkebistand i forbindelse med en retssag. Spørgsmålet om, hvordan indkaldelse af tolke efter arbejdsgruppens opfattelse nærmere bør reguleres og tilrettelægges, vil i øvrigt blive behandlet i afsnit 4.2, jf. endvidere den af arbejdsgruppen udarbejdede aftale om tolkning i retten (bilag 5).

Retsplejelovens § 176 har følgende ordlyd:

"§ 176. Retten kan pålægge enhver, som er til stede i et retsmøde eller i umiddelbar nærhed af mødestedet, straks at afgive vidneforklaring. Det kan pålægges tilstedeværende vidner at møde til ny tid."

§ 176 har formentlig ingen selvstændig betydning i relation til tolke. Det giver som ovenfor anført almindeligvis ikke mening at pålægge en tolk, der ikke ønsker at påtage sig en given tolkeopgave, at fungere som tolk. Dertil kommer, at grundlaget for en tolks tilstedeværelse og opgave under en retssag vil være en aftale om at levere en tolkeydelse mod betaling.

Retsplejelovens § 177 har følgende ordlyd:

"§ 177. Vidnet skal forblive på det sted, hvor retsmødet holdes, indtil mødet er sluttet, medmindre retten træffer anden bestemmelse."

Som det er tilfældet med retsplejelovens § 176 har retsplejelovens § 177 formentlig ingen selvstændig betydning for tolke. Tolkens eventuelle forpligtelse til at forblive på det sted, hvor retsmødet holdes, indtil mødet slutter, må skulle udledes af det aftalemæssige grundlag for tolkens tilstedeværelse. I praksis er udgangspunktet, at den tolk, man har indkaldt, er til stede under hele retsmødet, medmindre tolken alene skal tolke under dele af retsmødet.

Retsplejelovens §§ 180-187 indeholder tillige en række bestemmelser om, hvordan forberedelse, indkaldelse og afhøring af vidner m.v. rent praktisk skal foregå.

Retsplejelovens § 180 har følgende ordlyd:

"§ 180. Vidnet skal om fornødent opfriske sin viden om sagen, inden han møder i retten, f.eks. ved at efterse regnskabsbøger, breve eller optegnelser eller ved at bese genstande, hvortil han uden omkostning eller besvær har adgang. Efterkommer vidnet ikke denne pligt, finder reglerne i § 178 tilsvarende anvendelse."

Det følger af bestemmelsen, at det påhviler et vidne en vis pligt til at forberede sig, inden han møder i retten. Et vidne skal således om fornødent genopfriske sin viden om sagen, før han afgiver vidneforklaring.

Arbejdsgruppen har overvejet, i hvilket omfang denne forberedelsespligt også gælder for tolke. Der findes ingen regler om honorering for forberedelse eller regler om udlevering af retsdokumenter til tolke, som indikerer, at retsplejelovens § 180 skal fortolkes således, at tolke, der anvendes ved domstolene, har en pligt til at forberede sig.

Dertil kommer, at en enkelt afgørelse peger i retning af, at tolken ikke skal forberede sig:

U 1999.347/2 Ø vedrørte spørgsmålet om, hvorvidt en tolk i en straffesag kunne få betaling for 4 timers forberedelsestid. Landsretten havde til brug for afgørelsen indhentet en udtalelse fra Statsadvokaten for København mv. I udtalelsen var det anført, at "der ikke kan antages at være nogen forberedelse forbundet med tolkningen under domsforhandlingen. Det må kunne forudsættes, at en statsautoriseret translatør/tolk kan tolke uden at forberede sig".

Landsretten bestemte, at der ikke kunne ydes vederlag for forberedelse i sagen, og anførte som begrundelse herfor følgende: "I overensstemmelse med det af Statsadvokaten for København mv. anførte må det lægges til grund, at der i almindelighed ikke er behov for særskilt forberedelse i forbindelse med tolkning, således at der kun i ganske særlige tilfælde efter forudgående tilladelse fra retten kan ske betaling også for forberedelsestiden."

Kendelsen synes at fastslå, at der i straffesager som udgangspunkt ikke antages at være behov for forberedelse. Det er imidlertid uklart, hvorvidt dette alene gælder i straffesager, hvor der anvendes en autoriseret translatør og tolk. Det bemærkes herved, at de tolke, der i dag anvendes i straffesager, i meget vidt omfang ikke er uddannede tolke, jf. afsnit 5.1, hvorfor der også af denne grund kan sættes spørgsmålstegn ved, om den af landsretten antagne forudsætning gælder i alle sager.

Den praktiske betydning af retsplejelovens § 180 i relation til tolke synes derfor uklar.

Det er efter arbejdsgruppens opfattelse ikke hensigtsmæssigt, at et så vigtigt spørgsmål i relation til den tolkebestand, der ydes ved domstolene, ikke er klart reguleret. Dertil kommer, at det må antages, at det i hvert fald i mere komplekse sager vil være hensigtsmæssigt, at tolken forbereder sig på relevant terminologi. Endvidere må det antages, at jo bedre forberedt tolken er, jo mere effektivt kan sagen afvikles.

Da spørgsmålet om tolkens ret eller pligt til forberedelse efter arbejdsgruppens opfattelse er af central betydning for kvaliteten af den tolkning, der ydes ved retterne, vil dette spørgsmål blive behandlet mere udførligt i afsnit 4.3.

Retsplejelovens § 181 har følgende ordlyd:

"§ 181. Inden vidnet afhøres, forvisser retten sig om vidnets identitet og om, at intet er til hinder for vidneforklaringens afgivelse. Retten pålægger derefter alvorligt vidnet at tale sandhed og gør vidnet bekendt med strafansvaret for afgivelse af falsk forklaring."

Det kan ikke antages, at retten på samme måde, som det er tilfældet med vidner, er forpligtet til at forvise sig om en tolks identitet. Pligten til at afklare, hvorvidt der for eksempel foreligger inhabilitet, er dog væsentlig. Spørgsmålet bør efter arbejdsgruppens opfattelse reguleres udtrykkeligt for så vidt angår tolke, jf. afsnit 3.4. Arbejdsgruppen har derfor omtalt spørgsmålet i sin vejledning om tolkning i retten, jf. bilag 4.

Bestemmelsen i § 181, 1. pkt., 2. led må forstås således, at retten skal påse, at der ikke foreligger en af de i retsplejelovens §§ 169–172 nævnte vidnefritagelses- og udelukkelsesgrunde.

Bestemmelsen kan formentlig også forstås således, at det påhviler retten at forvise sig om, at tolken og den, som skal tolkes, forstår hinanden, og at tolken i øvrigt besidder de nødvendige faglige kvalifikationer til den konkrete opgave. Det er dog på ingen måde utvivlsomt, at bestemmelsen skal fortolkes på denne måde.

Retten har pligt til at sikre, at den tolk, der anvendes, er kvalificeret, er af central betydning for tolkningens kvalitet. Henset hertil bør det efter arbejdsgruppens opfattelse udtrykkeligt fastslås, at retten er forpligtet til så vidt muligt at sikre, at den tolkebestand, der ydes ved domstolene, er tilfredsstillende, jf. i øvrigt arbejdsgruppens bemærkninger til retsplejelovens § 175.

I tilknytning hertil, er det arbejdsgruppens opfattelse, at en sådan regulering må understøttes af, at mulighederne for at tage en kvalificerende uddannelse fremmes, jf. afsnit 5.3. Det er endvidere arbejdsgruppens opfattelse, at det under alle omstændigheder må sikres, at de ikke-uddannede tolke, der optages på Rigspolitiets tolkeoversigt, så vidt det overhovedet er muligt, er blevet vurderet af en sprog- og tolkekyndig - og ikke som i dag i en række politikredse alene af en polititjenestemand uden særlig sproglig uddannelse, jf. afsnit 6.4.

Det er næppe almindeligt at formane tolken, men straffelovens § 158, jf. retsplejelovens § 149, stk. 6, indebærer muligvis, at tolken kan straffes for forsætlig urigtig tolkning.

Fortolket på denne måde er bestemmelsen en nødvendig regulering. Det må imidlertid efter arbejdsgruppens opfattelse anses for utilfredsstillende, at et så væsentligt spørgsmål som kvaliteten af tolkningen og spørgsmålet om adgang til at straffe en tolk for bevidst urigtig tolkning ikke er reguleret udtrykkeligt.

Retsplejelovens §§ 182-184 har følgende ordlyd:

"§ 182. Hvert vidne afhøres for sig. Et vidne må ikke påhøre forklaringer af andre vidner, syns- og skønsmand eller parter, medmindre andet bestemmes af retten.

§ 183. Vidnet afhøres først af den part, som har begæret ham ført. Modparten har derefter adgang til at afhøre vidnet, hvorpå parten kan rette de spørgsmål til vidnet, som modafhøringen har givet anledning til. Retten kan tillade fremsættelse af yderligere spørgsmål eller genoptagelse af afhøringen.

Stk. 2. Retten kan stille spørgsmål til vidnet. Retten kan overtage afhøringen, såfremt parternes afhøring af vidnet sker på utilbørlig måde eller på en måde, som strider mod bestemmelsen i § 184, stk. 1, eller omstændighederne i øvrigt gør det påkrævet.

Stk. 3. Retten bestemmer, hvordan og ved hvem afhøring af børn under 15 år skal ske. Den kan tilkalde en repræsentant for kommunalbestyrelsen eller en anden egnet person til at yde bistand under afhøringen. Retten kan tillægge den pågældende godtgørelse efter reglerne i § 188, stk. 1."

§ 184. Afhøringen skal ske på en sådan måde, at den er egnet til at fremkalde en tydelig og sandfærdig forklaring.

Stk. 2. Vidnet skal så vidt muligt have adgang til at udtale sig i sammenhæng. Det bør fremgå af forklaringen, om den støtter sig på vidnets egen iagttagelse.

Stk. 3. Retten afgør, om vidnet under afhøringen må benytte medbragte notater eller andre hjælpemidler."

Den praktiske fremgangsmåde ved afhøring af vidner, som reguleres i §§ 182 – 183, kan ikke antages at have selvstændig betydning i relation til tolke.

Retsplejelovens § 184, stk. 1, må i relation til tolke formentlig forstås således, at afhøringer, der afvikles med tolkebistand, skal foregå på en måde, der er egnet til at fremme korrekt tolkning. For så vidt angår stk. 2 og 3 i bestemmelsen kan disse muligvis forstås således, at tolken har ret til at udøve en vis indflydelse på afhøringen. For eksempel med hensyn til det tempo, som afhøringen afvikles i. Som det er tilfældet med flere af de andre bestemmelser i vidneafsnittet, er der imidlertid ikke tale om nogen klar regulering.

Retsplejelovens § 184 fremstår efter arbejdsgruppens opfattelse som en helt utilstrækkelig regulering af anvendelsen af tolke ved domstolene.

Arbejdsgruppen har under alle omstændigheder fundet det hensigtsmæssigt at udarbejde en vejledning om tolkebistand i retten, der henvender sig til alle aktører i retssager, som afvikles med tolkebistand, jf. bilag 4.

Arbejdsgruppen finder endvidere, at det bør overvejes i forbindelse med ændring af retsplejelovens regler om tolkebistand mere overordnet at regulere fremgangsmåden ved tolkning.

Retsplejelovens § 185 har følgende ordlyd:

"§ 185. Bevisførelse om et vidnes almindelige troværdighed må kun finde sted på den måde og i den udstrækning, som retten bestemmer. Spørgsmål om, hvorvidt vidnet er under tiltale eller har været straffet, stilles og besvares skriftligt. Kun retten og parterne gøres bekendt med svaret.

Stk. 2. Bestemmelsen i stk. 1, 1. pkt., finder tilsvarende anvendelse med hensyn til bevisførelse om den forurettedes tidligere seksuelle adfærd i sager vedrørende overtrædelse af straffelovens §§ 216, 217 eller 218, stk. 2, samt §§ 224 eller 225, jf. §§ 216, 217 eller 218, stk. 2. En sådan bevisførelse kan kun tillades, hvis den kan antages at være af væsentlig betydning for sagen."

Bestemmelsen kan formentlig ikke antages at have nogen selvstændig betydning i relation til tolke.

Retsplejelovens § 186 har følgende ordlyd:

§ 186. Vidneforklaring under domsforhandling optegnes i retsbogen i det omfang, retten bestemmer. Retten bør herved tage hensyn til ønsker fra parter eller vidner og til, om optegnelsen kan antages at få betydning under fornyet prøvelse af sagen.

Stk. 2. I øvrigt optegnes hovedindholdet af vidneforklaringen. De vigtigste udtalelser gengives så vidt

muligt med vidnets egne ord.”

Bestemmelsen fastslår, at de vigtigste udtalelser i en vidneforklaring så vidt muligt gengives i retsbogen med vidnets egne ord. Denne bestemmelse kan siges at rumme et krav til kvaliteten af den tolkning, der ydes ved domstolene, idet man ved retten kun har mulighed for i retsbogen at gengive udtalelser med den talendes egne ord, såfremt tolken oversætter det sagte så præcist, at sproglige nuancer i det sagte afspejles i oversættelsen. Omvendt kan bestemmelsen også fortolkes således, at der netop i sager, hvor der anvendes tolk, ikke består et krav om, at det sagte skal gengives med den talendes egne ord, da det sagte kun "så vidt muligt" skal gengives på denne måde.

Der er således ikke tale om nogen klar regulering af, hvilke krav der må stilles til kvaliteten af den tolkning, der ydes ved domstolene. God tolke kvalitet er en væsentlig forudsætning for, at retssager kan afvikles på en retssikkerhedsmæssig betryggende måde. Der består derfor et vejledningsbehov, så det er klart, hvilke krav der kan og må stilles til kvaliteten af den tolkning, der ydes i forbindelse med retssager, jf. tillige afsnit 4 om tolkebistandens kvalitet, indhold og form og vejledningen om tolkning i retten, jf. bilag 4.

Retsplejelovens § 187 har følgende ordlyd:

"§ 187. Tvistigheder under vidneførsel afgøres efter begæring ved kendelse."

Denne bestemmelse må i relation til tolke fortolkes således, at tvister i relation til tolkebistand ligeledes efter begæring afgøres ved kendelse. I den sparsomme retspraksis på tolkeområdet er det også forekommet, at der ved domstolene er blevet afsagt kendelser om tvister i relation til tolkebistand under retssager, jf. Højesterets kendelse af 11. december 2002 (omtalt i afsnit 3.4). Det er efter arbejdsgruppens opfattelse både nødvendigt og hensigtsmæssigt, at der også fremover efter begæring træffes afgørelse ved kendelse om tvister angående tolkebistand.

3.5.2.4. Retningslinier for honorering af tolke og tolkes tavshedspligt

Retsplejelovens § 188 indeholder bemyndigelse til at fastsætte *regler om honorering af vidner*.

Bestemmelsen har følgende ordlyd:

"§ 188. Domstolsstyrelsen fastsætter regler om godtgørelse til vidner. Den godtgørelse, et vidne har krav på, eller, hvis den ikke kan beregnes nøjagtigt, et passende forskud herpå skal tilbydes betalt samtidig med indkaldelsen.

Stk. 2. Justitsministeren fastsætter regler om godtgørelse til personer, der efter indkaldelse har afgivet forklaring til politiet."

Justitsministeriet udsender årligt retningslinier for honorering af tolke inden for Justitsministeriets område^[6]. Domstolsstyrelsen har med hjemmel i retsplejelovens § 188 udstedt bekendtgørelse om ændring af bekendtgørelse om ydelser til lægdommere og vidner m.v.^[7] Styrelsen har derimod ikke udstedt regler vedrørende honorering af tolke. Domstolsstyrelsen har årligt udsendt Justitsministeriets vejledende retningslinier for honorering af tolke inden for Justitsministeriets område til domstolene^[8].

Det er nødvendigt med en hjemmel til honorering af tolke i retssager. Dette bør efter arbejdsgruppens opfattelse reguleres udtrykkeligt, herunder i hvilket omfang tolke, der anvendes ved domstolene, har ret til honorering af forberedelsestid, jf. afsnit 4.3.

Retsplejelovens § 189 indeholder regler om *tavshedspligt*. Bestemmelsen har følgende ordlyd:

"§ 189. Såfremt hensynet til fremmede magter, til statens sikkerhed eller til opklaring af alvorlige

forbrydelser taler derfor, kan retten eller politiet pålægge en person, der er afhørt som vidne, tavshedspligt med hensyn til hans viden om sagen.

Stk. 2. Pålægget bortfalder, når sagen er afsluttet. Pålægget kan forinden ophæves af retten eller politiet. Politiets nægtelse af at ophæve et pålæg skal efter begæring forelægges retten. Den pågældende skal gøres bekendt med adgangen hertil.

Stk. 3. Overtrædelse af pålægget straffes med bøde eller fængsel indtil 4 måneder."

Det må antages, at tolke, som led i at de benyttes før og under retssager, i en række tilfælde vil komme i besiddelse af oplysninger, der kan være af fortrolig karakter. Bestemmelsen skal derfor formentlig fortolkes således, at den også gælder for tolke. Dens anvendelse på tolke må imidlertid ses i sammenhæng med de øvrige regler, der regulerer tolkes tavshedspligt.

De generelle regler om tavshedspligt fremgår af straffelovens §§ 152 – 152 f, men det er alene straffelovens §§ 152 og 152 a, der har praktisk betydning for tolke. Bestemmelserne har følgende ordlyd:

"§ 152. Den, som virker eller har virket i offentlig tjeneste eller hverv, og som uberettiget videregiver eller udnytter fortrolige oplysninger, hvortil den pågældende i den forbindelse har fået kendskab, straffes med bøde eller fængsel indtil 6 måneder.

Stk. 2. Straffen kan stige til fængsel indtil 2 år, hvis forholdet er begået med forsæt til at skaffe sig eller andre uberettiget vinding eller der i øvrigt foreligger særlig skærpende omstændigheder.

Stk. 3. En oplysning er fortrolig, når den ved lov eller anden gyldig bestemmelse er betegnet som sådan, eller når det i øvrigt er nødvendigt at hemmeligholde den for at varetage væsentlige hensyn til offentlige eller private interesser.

§ 152 a. Bestemmelsen i § 152 finder tilsvarende anvendelse på den, som i øvrigt er eller har været beskæftiget med opgaver, der udføres efter aftale med en offentlig myndighed. Det samme gælder den, som virker eller har virket ved telefonanlæg, der er anerkendt af det offentlige."

Det følger af straffelovens § 152, at den, der virker eller har virket i offentlig tjeneste, og overtræder sin tavshedspligt, kan straffes. Det fremgår i den forbindelse af lov om translatører og tolke med senere ændringer^[9], at straffelovens bestemmelser om tavshedspligt, herunder § 152, gælder for virksomhed, der udføres af autoriserede translatører og tolke. For en tolk, der ikke er autoriseret translatør og tolk, finder straffelovens § 152 ikke direkte anvendelse.

Udtrykket "virker i offentlig tjeneste eller hverv" skal ses i modsætning til privat tjeneste og hverv. Det kræves således, at personen er eller har været en del af forvaltningens personel, idet der dog ikke er egentlige krav til ansættelsens karakter. Det forhold, at tolkene er ansat fra opgave til opgave, medfører derfor, at de falder uden for denne bestemmelses anvendelsesområde.

Det følger dog af § 152 a, at § 152 gælder tilsvarende, hvis tolken udfører opgaver efter aftale med en offentlig myndighed. Dette medfører, at alle tolke, der anvendes i retssager, er omfattet af straffelovens § 152.

Der er ikke i § 152 a fastsat retningslinier for, hvordan aftalen skal indgås, herunder om det skal ske skriftligt. Idet mundtlige aftaler er bindende på lige fod med skriftlige, kan der formentlig ikke opstilles krav om en skriftlig aftale som betingelse for, at straf for overtrædelse af bestemmelsen kan pålægges.

Det kan være hensigtsmæssigt, at en sådan aftale indgås eller bekræftes skriftligt, og at de relevante bestemmelser om tavshedspligt indskræpes og eventuelt tillige udleveres til tolken. Arbejdsgruppen har blandt andet til brug herfor udarbejdet et udkast til aftale om tolkning i retten og en vejledning, der kan udleveres i forbindelse hermed, jf. bilag 4 og 5.

Det kan i den forbindelse nævnes, at det fremgår af Rigspolitechefens kundgørelse om en samlet rekrutterings- og administrationsordning for tolke^[10], pkt. 2.4, jf. tillige afsnit 6.4, at tolke forud for optagelse på tolkeoversigten skal skrive under på en erklæring om tavshedspligt. Endvidere fremgår det af bilag 1 til kundgørelsen, "Erklæring om tavshedspligt", at tolken efter underskrivelsen af erklæringen får udleveret relevante bestemmelser i forvaltningsloven og straffeloven om tavshedspligt.

Straffelovens §§ 152 b – f omfatter andre forhold vedrørende tavshedspligt, som mere teoretisk kan finde anvendelse på tolkes virksomhed, men de har næppe betydning i praksis.

Tolke, der anvendes ved domstolene, vil som nævnt i en række sager komme i besiddelse af oplysninger af fortrolig karakter. Det er derfor både hensigtsmæssigt og nødvendigt med en klar regulering af tolkes tavshedspligt.

3.6. Opsummering

Arbejdsgruppens bemærkninger til de retlige spørgsmål vedrørende tolkning i retssager kan sammenfattes på følgende måde:

1. I relation til *retsplejelovens § 149, stk. 1*, kan der efter arbejdsgruppens opfattelse på enkelte punkter sættes spørgsmålstegn ved, hvorvidt bestemmelsen formelt set lever op til EMRK artikel 6, stk. 3, litra a og e.

For det første er der efter ordlyden af retsplejelovens § 149, stk. 1, 2. pkt., alene krav om, at selve afhøringen af personer, der ikke er det danske sprog mægtig, oversættes og således ikke at andre aktørers udtalelser, bemærkninger og lignende oversættes. Den tiltalte må efter konventionens regler antages ikke kun at have krav på at få sin egen afhøring oversat, men også alle yderligere oplysninger, der fremkommer under retsmødet, og som er nødvendige for, at han kan varetage sit forsvar.

For det andet er det fastsat i retsplejelovens § 149, stk. 1, 4. pkt., at tolkning kan undlades i straffesager, såfremt retten tiltror sig fornødent kendskab til det fremmede sprog. Som udgangspunkt må denne passus antages at stride mod EMRK artikel 6, stk. 3, litra e, der pålægger retten at benytte tolk i de tilfælde, hvor den tiltalte ikke forstår det sprog, der anvendes i retten. I praksis er det imidlertid næppe et reelt problem i danske straffesager.

Sammenfattende vurderer arbejdsgruppen ikke, at domstolenes praksis efter den nuværende udformning af retsplejelovens § 149, stk. 1, indebærer, at tiltalte får en ringere retsstilling end tilsigtet med artikel 6, stk. 3, litra a og e. Det vil imidlertid være hensigtsmæssigt, hvis bestemmelsen præciseres på de nævnte punkter, således at den danske regulering på området også formelt bliver i overensstemmelse med artikel 6, stk. 3, litra a og e.

2. Med hensyn til spørgsmålet om *afholdelse af udgifter til tolkebistand* medfører de gældende regler i retsplejelovens § 149, stk. 3 og 4, at nordiske statsborgere i civile sager som udgangspunkt får dækket deres udgifter til tolkning af statskassen, mens andre parter, der måtte have et tilsvarende behov for tolkning i forbindelse med civile sager ved domstolene, som udgangspunkt selv må afholde udgifterne hertil.

Det er arbejdsgruppens opfattelse, at det bør overvejes, om der bør ske en harmonisering af reglerne om udgifter til tolkning i civile sager, idet andre indvandrere og flygtninge bosiddende i Danmark ikke får dækket deres udgifter til tolkning i sådanne sager af statskassen.

3. I forhold til *habilitetsreglerne* i retsplejelovens § 149, stk. 6, 1. pkt., bør pligten til at afklare,

hvorvidt der foreligger inhabilitet, efter arbejdsgruppens opfattelse reguleres udtrykkeligt for så vidt angår tolke, jf. princippet i § 66, stk. 2. Denne anbefaling skal ses i lyset af, at rettens forpligtelse til at afklare, hvorvidt der foreligger inhabilitet, efter arbejdsgruppens opfattelse er nødvendig for at sikre, at den tolkning, der foretages ved domstolene, er retssikkerhedsmæssig forsvarlig. Habilitetsreglerne er i øvrigt behandlet i afsnit 3.4.

4. For så vidt angår *vidnereglerne* er det efter arbejdsgruppens opfattelse generelt ikke hensigtsmæssigt, at anvendelse af tolkebistand reguleres ved hjælp af disse bestemmelser. Det må i stedet overvejes at foretage en nærmere regulering i retsplejeloven af anvendelse af tolkebistand ved domstolene. En regulering som specifikt er udformet under hensyntagen til de særlige forhold, som gør sig gældende i relation til tolkebistand.
5. Vedrørende *pligten til at tolke* følger det af § 168, at enhver, der indkaldes som vidne, og som ikke er omfattet af en af lovens undtagelser, er forpligtet til at afgive forklaring for retten. Henset til karakteren af en tolks opgave under en retssag er det imidlertid som udgangspunkt ikke hensigtsmæssigt at pålægge en person, som enten ikke har de nødvendige faglige kundskaber eller som ikke er villig til at udføre opgaven, en forpligtelse til at foretage tolkning. Dette hænger sammen med, at en god tolkeindsats kræver, at tolken samvittighedsfuldt koncentrerer sig om opgaven og tolker det sagte efter bedste evne. En adfærd som det formentlig vil være særdeles vanskeligt at frembringe ved tvang. En fremtidig regulering bør tage stilling til, hvorvidt der alligevel i helt særlige tilfælde bør være hjemmel til at pålægge en tolk at udføre en tolkeopgave.
6. Med hensyn til *kvaliteten af tolkningen* følger det endvidere af praksis ved EMD og danske domstole i relation til EMRK artikel 6, stk. 3, litra e, at det påhviler retten at sikre sig, at der under retssager anvendes tolk i fornødent omfang. Endvidere kan det udledes af EMD's praksis, der er omtalt nærmere i afsnit 3.2, at myndigheden, der antager en tolk, har pligt til at sørge for, at kvaliteten er tilfredsstillende, herunder eventuelt at skifte tolken ud. Domstolen begrundede blandt andet dette med, at tilfredsstillende tolkning er en forudsætning for, at den ret til tolkebistand, som artikel 6, stk. 3, litra e, giver den tiltalte, bliver effektiv i praksis.

Efter arbejdsgruppens opfattelse følger det af princippet i § 149, stk. 1, at retten skal sikre sig, at den tolk, der indkaldes til at yde tolkebistand i en retssag, er kvalificeret til at løse opgaven. Det må i den forbindelse overvejes, om det skal fastslås, at retten skal anvende en uddannet tolk, medmindre der foreligger særlige omstændigheder.

Det er arbejdsgruppens opfattelse, at en sådan regulering må understøttes af, at mulighederne for at tage en kvalificerende uddannelse fremmes, jf. afsnit 5.3. Det er endvidere arbejdsgruppens opfattelse, at det under alle omstændigheder må sikres, at de ikke-uddannede tolke, der optages på Rigspolitiets tolkeoversigt så vidt det overhovedet er muligt, er blevet vurderet af en sprog- og tolkeyndig - og ikke som i dag i en række politikredse alene af en polititjenestemand uden særlig sproglig uddannelse, jf. afsnit 6.4.

7. I den forbindelse bør det endvidere reguleres, hvilken fremgangsmåde der bør anvendes i forbindelse med *indkaldelse* af en tolk. Når en tolk indkaldes til at tolke under en retssag, er der reelt tale om, at tolken antages til at udføre en arbejdsopgave. Da det drejer sig om et arbejdsforhold, er det efter arbejdsgruppens opfattelse ikke hensigtsmæssigt at anvende proceduren for indkaldelse af vidner. Regulering af indkaldelse af tolken må endvidere tage højde for, at det i sidste ende er rettens ansvar, at den indkaldte tolk er kvalificeret, jf. også punkt 6 ovenfor. Spørgsmålet om, hvordan indkaldelse af tolke efter arbejdsgruppens opfattelse nærmere bør tilrettelægges, behandles i øvrigt i afsnit 4.2.
8. For så vidt angår *tolkens tilstedeværelse* bør der endvidere ske en udtrykkelig regulering af tolkens pligt til som udgangspunkt at befinde sig på samme sted, som den der skal tolkes for, under hele retsmødet. Dette udgangspunkt bør imidlertid kunne fraviges i særlige tilfælde,

hvor retten efter en konkret vurdering finder at kunne tillade tolkning via en videoforbindelse, jf. Retsplejerådets forslag i betænkning 1401/2001.

9. Spørgsmålet om *tolkens ret eller pligt til forberedelse* er efter arbejdsgruppens opfattelse af central betydning for kvaliteten af den tolkning, der foretages ved domstolene, ligesom forberedelse kan betyde en mere effektiv afvikling af sagen. Det er derfor ikke hensigtsmæssigt, at dette spørgsmål alene er reguleret indirekte via vidnereglerne. I forbindelse med en sådan regulering vil det endvidere være væsentligt at få fastlagt, i hvilket omfang tolke, der anvendes ved domstolene, har ret til honorering af forberedelsestid. Spørgsmålet om tolkenes forberedelse behandles i øvrigt mere udførligt i afsnit 4.2.
10. Der bør endvidere være en mere overordnet regulering af *fremgangsmåden* ved tolkning i retssager, herunder at afhøringer, der afvikles med tolkebistand, skal foregå på en måde, som er egnet til at fremme korrekt tolkning. Spørgsmål om fremgangsmåde er i øvrigt behandlet mere detaljeret i afsnit 4.4, 4.5 og i arbejdsgruppens vejledning om tolkning i retten, jf. bilag 4.
11. Spørgsmålet om *adgang til at straffe en tolk for bevidst urigtig tolkning* er et andet af de spørgsmål, som i dag muligvis er reguleret i vidnereglerne. Der er imidlertid ikke tale om nogen klar regulering. Efter arbejdsgruppens opfattelse bør dette spørgsmål ligeledes gøres til genstand for en regulering, der specifikt er udformet med henblik på tolke.
12. I den forbindelse vil det endvidere være ønskeligt med en klar regulering af *tolkens tavshedspligt*.
13. Selv med en mere klar regulering af de ovennævnte spørgsmål, vil der imidlertid kunne opstå *tvister i relation til anvendelse af tolkebistand ved domstolene*. I forbindelse med en generel regulering af tolkebistand ved domstolene bør parterne efter arbejdsgruppens opfattelse fortsat efter begæring kunne få afgjort tvisten ved kendelse.

4. Praktiske forhold vedrørende anvendelse af tolkebistand i retssager

4.1. Indledning

Som nævnt indledningsvist i denne rapport indtager tolke en nøgleposition i bestræbelserne på at sikre en retfærdig rettergang for personer, der ikke forstår eller taler det sprog, der benyttes i retten. Der er i den forbindelse en række forhold – ud over de rent retlige - af praktisk og etisk karakter, som er helt centrale.

Når der anvendes tolk under en retssag, er formålet, at en person, der ikke behersker dansk, så vidt muligt får samme mulighed som en dansktalende for at forstå, hvad der bliver sagt i retten og for selv at blive forstået. Tolken fungerer med andre ord som et vigtigt bindeled mellem parter, der er involveret i den samme retssag, men som har forskellige modersmål. Det er derfor af væsentlig betydning for alle parter, at den kommunikation, der skabes ved hjælp af tolken, er tilstrækkelig præcis og troværdig til, at parterne kan varetage deres opgaver og interesser under retssagen.

Det er en forudsætning for at nå dette mål, at parterne i en retssag er bekendt med og opmærksom på en række forhold vedrørende tolkningens tilrettelæggelse og form, som kan have afgørende indflydelse på kvaliteten af den tolkning, der udføres. Det faktum, at mange af de tolke, der anvendes i retssager, ikke har gennemgået en egentlig tolkeuddannelse, øger endvidere behovet for nærmere vejledning til alle involverede parter om de forhold, som er væsentlige for kvaliteten af den tolkning, der ydes under retssager.

I det følgende redegøres nærmere for disse forhold i relation til tilrettelæggelsen af en tolkeopgave, ligesom tolkens rettigheder og pligter før, under og efter en konkret tolkeopgave belyses, jf. afsnit

4.2 – 4.4 og vejledning om tolkning i retten, jf. bilag 4.

4.2. Indkaldelse

Det er retten, der har ansvaret for at indkalde en tolk til retsmøder, hvor der er behov for tolkebistand, medmindre andet er bestemt, således som det er tilfældet i en række straffesager, jf. retsplejelovens § 175 sammenholdt med retsplejelovens § 149, stk. 6, 2. pkt.

Som nævnt ovenfor bør det efter arbejdsgruppens opfattelse også fremover være retten, der har det formelle ansvar for, at der tilkaldes en tolk. Et synspunkt som i øvrigt støttes af EMD Cuscani, præmis 38 og 39 og af dansk retspraksis i U 1997.1422/1 V og U 2001.178/1 V. Disse afgørelser er tidligere omtalt under henholdsvis afsnit 3.2.2 og afsnit 3.5.2.

For så vidt angår straffesager har politi og anklagemyndighed, før sagen behandles i retten, opnået særlig indsigt i sagens faktum, herunder tiltaltes forhold, antallet af vidner, den forventede længde af afhøringerne etc. Denne viden indebærer, at politi og anklagemyndighed formentlig i langt de fleste tilfælde bedre end retten vil kunne planlægge, i hvilket omfang og på hvilke sprog der skal benyttes tolk. Politiet vil endvidere allerede under de indledende afhøringer have fået en fornemmelse af, hvorvidt der er forståelsesvanskeligheder mellem tolken og tiltalte, således at der eventuelt kan indkaldes en anden tolk til retsmødet.

Af praktiske årsager er det derfor hensigtsmæssigt, at der også fremover er mulighed for, at retten i straffesager kan indgå aftale med politi eller anklagemyndighed om, at disse indkalder en tolk til bistand under en retssag. Uanset hvem der indkalder eller indgår aftalen med tolken, er det imidlertid vigtigt, at der, inden opgaven udføres, er skabt klarhed over vilkårene og betingelserne for den pågældende tolkeopgave, jf. afsnit 3.5 (ad § 175).

Det må anses for helt centralt for at få den højest mulige kvalitet i tolkebistanden, at retten sikrer sig, at den pågældende tolks kvalifikationer opfylder de krav, som sagen stiller, jf. afsnit 5.1.

Det vil utvivlsomt være befordrende for kvaliteten, at retten ved udvælgelsen af tolken lægger vægt på at få en så veluddannet tolk som muligt inden for det pågældende sprog. Det bemærkes i den forbindelse, at udgangspunktet efter retsplejelovens § 149 er, at der skal anvendes en translatør. I en lang række sprog findes der imidlertid ingen translatører, jf. afsnit 5.1.

Det kan endvidere ikke afvises, at det inden for visse sprog er vanskeligt at motivere tolkene til at hæve deres uddannelsesmæssige niveau, såfremt myndigheder, der benytter tolkene, ikke konsekvent efterspørger uddannelsesmæssige kvalifikationer.

Såfremt der etableres et generelt kursus for ikke-uddannede tolke om god tolkeetik, tolketeknik, det danske retssystem og juridisk terminologi, som anbefalet i afsnit 5.3, bør ikke-uddannede tolke, der har gennemgået et sådant kursus, foretrækkes frem for andre ikke-uddannede tolke.

Forud for indgåelsen af en tolkeaftale kan det efter sagens karakter tillige være hensigtsmæssigt at orientere tolken om emnet for retssagen og sagens aktører, jf. bilag 5. En sådan underretning kan medvirke til at forhindre, at den tolk, der møder op i retten, må erklæres inhabil som følge af tætte bånd til en eller flere af sagens parter. Dertil kommer, at oplysninger om det overordnede emne for retssagen er en forudsætning for, at tolken kan indstille sig på og - eventuelt i et vist omfang - forberede sig på opgaven, jf. nedenfor.

4.3. Forberedelse

Som beskrevet ovenfor regulerer retsplejelovens § 180 i vidnekapitlet vidners pligt til at forberede sig forud for et retsmøde.

Det fremgår heraf, at et vidne om fornødent skal genopfriske sin viden om sagen, inden pågældende møder i retten. Som omtalt i afsnit 3.5 om vidnereglerne er retspraksis om tolkenes ret og pligt til forberedelse sparsom, og den praktiske betydning af retsplejelovens § 180 synes uklar.

Arbejdsgruppens spørgeskemaundersøgelse, jf. bilag 2, viser, at de adspurgte embeder i altovervejende grad ikke har honoreret tolken for forberedelse. Det kan imidlertid ikke udledes af undersøgelsen, hvorvidt dette skyldes, at tolkene generelt ikke forbereder sig på tolkeopgaver ved domstolene, eller at tolkene forbereder sig, uden at denne forberedelse særskilt bliver honoreret.

Det er arbejdsgruppens opfattelse, at det vil fremme tolkningens kvalitet og medvirke til at gøre retsmøderne kortere, hvis tolken på forhånd har haft lejlighed til at sætte sig ind i det emne, som tolkningen omhandler, herunder særlig terminologi på området m.v.

Der er hverken i Sverige, Norge eller England fastsat regler vedrørende forberedelsestid for tolke eller honorering heraf. I England anbefales det dog generelt, at tolken får adgang til sagens dokumenter forud for sagens begyndelse, jf. bilag 3.

Som led i Grotius Projekt 98/GR/131 om etablering af ækvivalente standarder til brug i retssager er der udarbejdet en redegørelse med titlen "Aequitas - Access to Justice across Language and Culture in the EU" (2001). Det anbefales i den forbindelse blandt andet, at en tolk, der tolker i retssager, altid vurderer opgavens kompleksitet, før opgaven eventuelt accepteres. Det anbefales tillige, at tolken forbereder sig på opgaven ved at sætte sig ind i særlig terminologi på området, jf. s. 153. Disse anbefalinger bygger på en forudsætning om, at tolken forud for den enkelte tolkeopgave får udleveret de informationer om sagen, som skal danne grundlag for tolkens forberedelse. Materiale om projektet er offentliggjort på Internettet under <http://www.legalintrans.info/>.

Det er på den baggrund arbejdsgruppens vurdering, at forberedelse kan være hensigtsmæssig i forbindelse med tolkning i retssager.

Behovet for forberedelse vil afhænge af sagens nærmere omstændigheder og sagens kompleksitet.

For det første bør tolken orienteres om emnet for retssagen og i sager, hvori særlig terminologi indgår, oplyses herom og efter aftale have mulighed for at forberede sig herpå. Sådanne oplysninger kan være en forudsætning for, at tolken kan indstille sig på og - eventuelt i et vist omfang - forberede sig på opgaven.

For det andet bør tolken efter sagens karakter i rimelig tid før retssagen få indsigt i de relevante dokumenter. I straffesager vil det typisk være tilstrækkeligt, at tolken får en kopi af anklageskriftet eller retsmødebegæringen. Det kan endvidere i nogle tilfælde være hensigtsmæssigt, at tolken i god tid inden retsmødet får overladt en kopi af de dokumenter i sagen, som skal tolkes. Såfremt der er tale om en meget kompliceret sag, bør der tages stilling til, hvilke dokumenter tolken yderligere bør have udleveret på forhånd.

4.4. Tolkningens kvalitet - indhold og form

4.4.1. Praktiske forhold

Ud over de ovennævnte forhold vedrørende indkaldelse og forberedelse er der en række yderligere forhold af praktisk karakter, som har betydning for kvaliteten af tolkningen i retssager.

Mens en tolkeopgave udføres, bør retten for det første være opmærksom på, at det er væsentligt, at tolken placeres på en sådan måde i retssalen, at han har mulighed for at se og høre dem, der skal tolkes for.

For det andet kræver korrekt tolkning stor koncentration hos tolken, der løbende skal skiftevis lytte, forstå, memorere og oversætte. Det kan være vanskeligt for tolken at opretholde denne koncentration over længere tid ad gangen. Retsformanden skal derfor sørge for, at der indlægges passende pauser under retsmødet. Alternativt kan der være flere tolke til stede i sager af længere varighed.

Det er for det tredje væsentligt, at der tales tilstrækkeligt langsomt og i tilstrækkeligt korte sekvenser til, at tolken kan få det hele med, og at tolken gives fornøden tid til at oversætte det, der er blevet sagt, jf. vejledningen om tolkning i retten (bilag 4). I sidste ende er det imidlertid retsformandens ansvar, at de ydre omstændigheder omkring tolkningen er i orden.

I øvrigt er det væsentligt, at kommunikationen så vidt muligt foregår, som om tolken ikke var til stede. Det vil sige, at spørgsmål og svar skal rettes direkte til den person, de er henvendt til, og ikke til tolken.

4.4.2. Tolkningens form

Som nævnt i afsnit 3.2 er der ikke pligt efter EMRK til at tilbyde fuldstændig tolkning af alt, hvad der siges under retssagen.

Retsplejeloven indeholder heller ikke en regulering af, om tolkningen skal/kan være summarisk eller fuldstændig, og tilknytning hertil, om den skal/kan være simultan eller konsekutiv (efterfølgende).

Det er formentlig åbenlyst, at der skal tolkes korrekt og med omhu og nøjagtighed, samt at tolken skal tolke efter bedste evne og ikke bevidst må tilføje eller udelade noget af det sagte. Heraf kan det imidlertid ikke udledes, om tolkningen skal være simultan eller konsekutiv. Det peger dog i retning af, at tolkningen snarere skal være fuldstændig end summarisk.

Retsplejelovens § 186, stk. 2, hvorefter de vigtigste udtalelser så vidt muligt gengives med vidnets ord, jf. § 149, stk. 6, begrænser dog muligvis adgangen til at anmode tolken om at tolke summarisk.

I Grotius projektet ^[11], der også er omtalt i afsnit 4.2, anbefales det, at tolken som udgangspunkt tolker alt, der siges under retssagen. Summarisk tolkning bør alene anvendes, når tolken specifikt bliver anmodet om at tolke på denne måde, og alle involverede parter er bekendt med og accepterer, at tolken kun summarisk gengiver det sagte.

Summarisk tolkning kan være betænkelig, fordi denne type tolkning medfører, at tolken foretager et valg med hensyn til, hvad der gengives, og hvad der udelades.

I de sager, hvor parterne bistås af en tolk, er det væsentligt for rettens bedømmelse af den konkrete sag, at de mundtlige udsagn bliver gengivet nøjagtigt og præcist, så der ikke kan være tvivl om, hvad der er sagt eller ment. Det er i den forbindelse vigtigt, at også de sproglige nuancer gengives af tolken.

Det kan dog ikke afvises, at det i nogle tilfælde vil være mest hensigtsmæssigt, at retten får oversat budskabet frem for en tolkning, der lægger sig meget tæt op af den talendes egne ord. Dette kan for eksempel være nødvendigt i de situationer, hvor de anvendte ord eller begreber ikke eksisterer på begge sprog. I sådanne tilfælde må tolken imidlertid være forpligtet til at gøre opmærksom på, at tolken ikke kan foretage en præcis oversættelse af det sagte, hvorfor det generelle budskab i stedet formidles, som tolken har forstået det.

Vurderingen af, hvilke udtalelser der er de vigtigste, skal imidlertid foretages af retten og ikke af tolken, og det må under alle omstændigheder høre til undtagelsen, at tolken alene pålægges at

fremkomme med en generel oversættelse af budskabet i det sagte.

Med hensyn til spørgsmålet om anvendelse af simultan eller konsekutiv tolkning bemærkes, at simultantolkning – ud over at sikre fuldstændig oversættelse – har den fordel, at der spares tid og dermed ressourcer for alle involverede parter.

Det er arbejdsgruppens opfattelse, at spørgsmålet om, hvilken teknik der anvendes, bør afhænge af en afvejning mellem hensynet til retssikkerheden og hensynet til en smidig afvikling af retssagen. Arbejdsgruppen finder sammenfattende, at tolkning ved afhøring – det vil sige af både spørgsmål og svar – af en ikke-dansktalende skal være konsekutiv og fuldstændig, og at anden tolkning fra dansk til den ikke-dansktalendes sprog bør ske simultant i form af hvisketolkning, bortset fra tolkning af proceduren, der kan ske summarisk.

4.4.3. Vejledning om tolkning i retten

Der findes som tidligere nævnt ingen særlige retningslinier for tolkning i retssager.

I andre regi er der imidlertid fastsat forskellige retningslinier for anvendelse af tolke og tolkens rettigheder og pligter i den forbindelse, som ligeledes belyser, hvad der nærmere kan ligge i et krav om, at tolken skal løse sin opgave med høj kvalitet.

Rammerne for en tolkeopgave ved domstolene adskiller sig på mange måder fra dem, der gælder for tolke, som løser opgaver for andre typer af tolkebrugere, som for eksempel amter og kommuner m.v. De grundlæggende spørgsmål omkring tolkekvalitet og tolkenes rettigheder og pligter er imidlertid gennemgående de samme for mange tolkebrugere. Arbejdsgruppen har derfor fundet det relevant i denne sammenhæng at inddrage enkelte eksempler på de vejledninger, der i dag anvendes af tolke og tolkebrugere i kommuner og amter.

I Danmark har Landsforeningen for Erhvervsprog og Kommunikation i HK (LAK/HK) inden for de seneste par år udsendt forskellige pjecer om anvendelse af tolkebistand. Blandt disse kan nævnes "Tolkning og tolkeetik", hvori der er angivet retningslinier for god tolkeetik. Heri er anført, at tolken, før en tilbudt opgave accepteres, skal undersøge, om han er i besiddelse af de nødvendige kompetencer for at kunne løse opgaven tilfredsstillende. I modsat fald skal tolken afslå at løse opgaven. Det anføres endvidere, at tolken skal være bevidst om blandt andet sin neutralitet, tavshedspligt og sin forpligtelse til efter bedste evne at forberede sig på tolkeopgaven, herunder blandt andet ved at følge med i den sproglige udvikling i samfundet. Tolken bør endvidere så vidt muligt indhente oplysninger om den konkrete opgave. Det anføres videre, at der ved god tolkning forstås, at alle sproglige nuancer og udtryk oversættes, hvorfor følelsesladede udtryk eller ukvemsord ikke bør udelades eller omskrives uden grund. Ydermere gøres der opmærksom på, at tolken ikke må forsøge at vurdere om det, der siges, er relevant eller ej. Endelig henledes tolkebrugerens opmærksomhed på, at tolkning kræver stor koncentration, hvorfor det er væsentligt for kvaliteten af den tolkning, der ydes, at tolken tilbydes tilstrækkelig mange pauser.

LAK/HK har derudover udsendt henholdsvis hvidbogen, "Tolkning for flygtninge og indvandrere", og pjecen, "Bruger du tolke i dit arbejde", henvendt til de myndigheder, der benytter tolke. Der er heri fastsat en række retningslinier for, hvorledes tolkebrugerne tilvejebringer de bedst mulige forhold for tolkene, herunder bestilling af tolk, forudgående briefing af tolken etc.

Til sammenligning har "Kammarkollegiet" i Sverige udgivet en vejledning om god tolkeskik for autoriserede tolke, 1996 (som også angives at gælde for ikke-autoriserede tolke). Kammerkollegiet er den offentlige myndighed i Sverige, der har til opgave at autorisere og føre tilsyn med autoriserede tolke og translatører. I vejledningen beskrives mere detaljeret, hvad der forventes af tolken, herunder at en god tolkning indebærer, at tolken må "intet förtiga, tillägga eller förändra", og at budskabet med alle dets nuancer, herunder kraftudtryk og emotionelle udtryk, oversættes så korrekt som muligt til det andet sprog. Tolken må ikke bedømme, hvorvidt det, der siges, er relevant

eller ej, og han har en forpligtelse til at bryde ind, hvis tempoet, tolkens manglende forståelse af ord eller udtryk eller andre grunde gør, at tolkningen ikke kan udføres forsvarligt. Der må ikke forekomme diskussioner hen over hovedet på nogle af aktørerne.

Det fremgår endvidere af informationsbladet, "Information til dig som förordnas som domstolstolk" (2000), fra det svenske Domstolsverket, at tolken skal oversætte så korrekt som muligt, herunder at udsagn og spørgsmål ikke må forvrænges eller farves af tolkens egne holdninger. Tolken bør understrege sin neutralitet og må ikke inddrage sig på diskussioner med den, der tolkes for. Det anføres videre, at tolken har ret og pligt til at påtale, hvis tempo eller andre forhold gør, at han har svært ved at udføre opgaven.

Tilsvarende er tolke, der er optaget i det engelske centrale register for tolke, omfattet af et kodeks, hvoraf det fremgår, at tolken skal oversætte sandt og korrekt, uden at noget bliver tillagt, udeladt eller ændret.

I de adspurgte lande er der derimod ikke fastsat generelle lovbestemmelser om korrekt tolkning ved domstolene. Specielt de svenske vejledninger synes imidlertid at give et godt billede af, hvad der må forventes af en tolk, der fungerer som retstolk.

EU har endvidere inden for rammerne af støtteprogrammet "Grotius" finansieret to projekter, der har til formål at fremme udvikling af ækvivalente standarder i EU for juridisk tolkning og oversættelse, jf. afsnit 4.2.

På baggrund af det anførte i afsnit 4.1 – 4.4.2 samt med de nævnte vejledninger m.v. som inspiration har arbejdsgruppen som nævnt udarbejdet en vejledning med nærmere anvisninger vedrørende tolkeopgavens tilrettelæggelse, generelle instruktioner om fremgangsmåde, rettens forventninger til tolkens indsats m.v., jf. bilag 4. Der er i vidt omfang tale om spørgsmål af skønmæssig og praktisk karakter, der ikke egner sig til egentlig lovgivning, jf. dog afsnit 3.5.3.2 om behovet for en overordnet regulering af fremgangsmåden. Vejledningen henvender sig til alle aktørerne i en retssag.

4.5. Opsummering

Arbejdsgruppens bemærkninger til de praktiske spørgsmål vedrørende anvendelsen af tolkebistand i retssager kan sammenfattes på følgende måde:

1. For så vidt angår *indkaldelsen af tolke*, har politi og anklagemyndighed i straffesager, før sagen behandles i retten, opnået særlig indsigt i sagens faktum, herunder tiltaltes forhold, antallet af vidner, den forventede længde af afhøringerne etc. Denne viden indebærer, at politi og anklagemyndighed formentlig i langt de fleste tilfælde bedre end retten vil kunne planlægge, i hvilket omfang og på hvilket sprog der skal benyttes tolk. Det kan derfor efter arbejdsgruppens opfattelse være hensigtsmæssigt med en regulering, der giver mulighed for, at retten i straffesager kan indgå aftale med politi eller anklagemyndighed om, at disse indkalder en tolk til at bistå under en retssag.

Endvidere bør retten, for at opnå den højeste mulige kvalitet i tolkebistanden, ved udvælgelsen sikre sig, at den pågældende tolks kvalifikationer, er i overensstemmelse med de krav, som sagen stiller, og helt generelt lægge vægt på at få en så veluddannet/velkvalificeret tolk som muligt inden for det pågældende sprog. Det bemærkes i den forbindelse, at udgangspunktet efter retsplejelovens § 149 er, at der skal anvendes en translatør. I en lang række sprog findes der imidlertid ingen translatører eller i øvrigt tolke med en egentlig sproglig uddannelse, jf. afsnit 5.1.

2. I relation til spørgsmålet om *tolkens forberedelse* er det af hensyn til kvaliteten af den tolkning, der ydes, arbejdsgruppens vurdering, at forberedelse kan være hensigtsmæssig i forbindelse med tolkning i retssager. Forberedelsen kan endvidere antages at fremme

effektiviteten ved afviklingen af sagen og dermed betyde kortere retsmøder.

Behovet for forberedelse vil dog givetvis afhænge af sagens nærmere omstændigheder og sagens kompleksitet. I følgende situationer kan forberedelse være hensigtsmæssig:

For det første bør tolken efter sagens karakter i rimelig tid før retssagen få indsigt i de relevante dokumenter. I straffesager vil det typisk være tilstrækkeligt, at tolken får en kopi af anklageskriftet eller retsmødebegæringen. Det kan i nogle tilfælde være hensigtsmæssigt, at tolken i god tid inden retsmødet får overladt en kopi af de dokumenter i sagen, som skal tolkes.

For det andet bør tolken orienteres om emnet for retssagen og i sager, hvori særlig terminologi indgår, oplyses herom og efter aftale have mulighed for at forberede sig.

Der er andre forhold af mere praktisk/teknisk karakter, som har betydning for tolkningens kvalitet:

1. Tolken skal placeres, så han kan se og høre dem, der skal tolkes for. Han skal have de nødvendige pauser, og der bør tales langsomt og i korte sekvenser.
2. EMRK eller retsplejeloven regulerer ikke udtrykkeligt, om tolkning skal/kan være fuldstændig eller summarisk, eller skal/kan ske konsekutivt eller simultant.

Efter arbejdsgruppens opfattelse bør spørgsmålet om, hvilken teknik der anvendes, afhænge af en afvejning mellem hensynet til retssikkerheden og hensynet til en smidig afvikling af retssagen. Arbejdsgruppen finder sammenfattende, at tolkning ved afhøring – det vil sige af både spørgsmål og svar – af en ikke-dansktalende skal være konsekutiv og fuldstændig, og at anden tolkning fra dansk til den ikke-dansktalendes sprog bør ske simultant i form af hvisketolkning, bortset fra tolkning af proceduren, der kan ske summarisk.

3. Nærmere anvisninger vedrørende tolkeopgavens tilrettelæggelse, generelle instruktioner om fremgangsmåde, rettens forventninger til tolkens indsats m.v. vil efter arbejdsgruppens opfattelse i øvrigt mest hensigtsmæssigt kunne fastsættes i en særlig vejledning for tolke, der benyttes ved domstolene. Arbejdsgruppen har på denne baggrund udarbejdet en vejledning om tolkning i retten. Vejledningen henvender sig til alle aktørerne i en retssag, jf. bilag 4.

5. Uddannelser

5.1. Indledning

Ifølge retsplejelovens § 149, stk. 1, skal afhøring af personer, som ikke er det danske sprog mægtig, så vidt muligt ske ved hjælp af en translatør. Dog kan tilkaldelse af tolk undlades i borgerlige sager, når ingen af parterne gør fordring herpå, og retten tiltror sig fornødent kendskab til det fremmede sprog. Det samme kan under sidstnævnte forudsætning finde sted i straffesager uden for domsforhandling for landsret.

I lov om translatører og tolke ^[12] er det i § 5 fastsat, at betegnelsen translatør kun må benyttes af personer, der har beskikkelse som translatør og tolk, jf. afsnit 5.2 om de nærmere betingelser for at opnå sådan beskikkelse.

Udgangspunktet efter retsplejelovens § 149, stk. 1, om anvendelse af en uddannet tolk er utvivlsomt begrundet i et ønske om at sikre, at tolkningen har en god kvalitet såvel med hensyn til det sproglige som med hensyn til indsigt i det pågældende sprogs kulturelle forudsætninger samt tolketeknik/-etik m.v.

Retsplejeloven giver imidlertid mulighed for, at også andre personer end translatører anvendes som tolke, jf. herved § 149, stk. 1, hvorefter der "så vidt muligt" skal anvendes en translatør. Der henvises endvidere til følgende retspraksis:

U 1985.1052 H: Højesteret udtalte i denne sag, at det ikke var en rettergangsfejl, som kunne betinge ophævelse af dommen, at der i landsretten under en straffesag mod en brasiliansk statsborger var anvendt en tolk, som ikke havde beskikkelse som translatør, idet der ikke herskede tvivl om tolkens kvalifikationer.

U 1999.881 H: Under behandlingen af en straffesag i landsretten blev der benyttet to arabiske tolke, der var blevet tilkaldt, efter at bistand af en oprindelig tilkaldt arabisk translatør var blevet aflyst. T ankede til Højesteret og påstod sagen hjemvist under henvisning til, at der havde været forståelsesproblemer under tolkningen i landsretten. Højesteret udtalte, at det uanset det oplyste om translatørens forsinkede fremmøder under en anden domsforhandling i landsretten havde været rigtigst at søge hans bistand anvendt i stedet for at benytte to tolke, der ikke var translatører, jf. retsplejelovens § 149. Da Højesteret imidlertid måtte lægge til grund, at de tolke, som i stedet blev benyttet, var fuldt kvalificerede til at foretage tolkningen, var der ikke grundlag for at statuere rettergangsfejl efter retsplejelovens § 946, stk. 1, og hjemvisningspåstanden blev derfor ikke taget til følge.

Efter arbejdsgruppens opfattelse synes de to domme at måtte forstås således, at domstolene er forpligtede til at sikre, at tolke i retssager har de bedst mulige kvalifikationer.

Det er imidlertid vanskeligt for retten at vurdere, om en person er kvalificeret til at tolke i en retssag. Såfremt der er tale om en person, som har gennemgået en egentlig tolkeuddannelse, vil retten imidlertid ud fra en generel formodning kunne lægge til grund, at den pågældende er kvalificeret til at tolke.

Det er på den baggrund arbejdsgruppens opfattelse, at det er en afgørende forudsætning for, at retten kan lægge til grund, at tolkningen har den fornødne kvalitet, at tolken har en egentlig tolkeuddannelse eller som minimum en sproglig uddannelse.

Det rejser spørgsmålet om domstolenes mulighed for at skaffe uddannede tolke.

Der er ikke i dag et offentligt register over tolke, idet bemærkes, at translatørregistret kun omfatter personer med translatørbeskikkelse.

Domstolene anvender i stedet i meget vidt omfang Rigspolitiets tolkeoversigt, blandt andet via politiets/anklagemyndighedens aftaler om tolkebistand i retssager, jf. 4.2.

Som det fremgår af afsnit 6.3, er der i alt cirka 2.500 personer på tolkeoversigten, hvoraf cirka 20 % har en tolke- eller sproguddannelse. Dette indebærer, at en meget stor del af de tolke, der er på oversigten, ikke har en egentlig sproglig uddannelse. Dertil kommer, at det samlede antal tolke på oversigten, der er uddannet til tolkning i sprog fra afrikanske og asiatiske områder, udgør cirka 1 %. I disse sprog er det således nærmest umuligt på grundlag af tolkeoversigten at skaffe en uddannet tolk.

Det må antages, at baggrunden for, at der ikke er flere uddannede tolke på tolkeoversigten, er, at der simpelthen ikke er tilstrækkeligt mange uddannede tolke, herunder slet ikke i afrikanske og asiatiske sprog. Dette understøttes af, at der i Danmark alene er 1 translatør i arabisk og 1 translatør i tyrkisk.

Domstolene er derfor i meget vidt omfang henvist til at benytte ikke-uddannede tolke.

Nedenfor redegøres for de forskellige uddannelser, som må antages at kvalificere personer til at fungere som tolke. Med udgangspunkt heri vurderer arbejdsgruppen uddannelsesbehovet, herunder

hindringer for at få flere uddannede tolke.

5.2. Tolkeuddannelser

5.2.1. Indledning

En tolk skal have nogle bestemte kvalifikationer for fuldt ud at kunne yde en tolkeindsats, der er retssikkerhedsmæssigt forsvarlig.

Der kan peges på nogle helt grundlæggende kvalifikationer:

En tolk skal for det første have meget gode kundskaber på begge sprog, det vil sige såvel på fremmedsproget som på dansk. For det andet skal den pågældende have indsigt i de forskellige sprogområders samfundsmæssige og kulturelle forudsætninger. For det tredje skal tolken kende retssystemet og den judicielle terminologi på begge sprog. Endelig skal tolken kende almindelig tolkeetik og – teknik.

En tolkeuddannelse vil – alt andet lige – sikre, at den pågældende er i besiddelse af ovennævnte kvalifikationer.

5.2.2. Translatørbeskikkelse

Betingelserne for at blive beskikket som translatør og tolk fremgår af lov om translatører og tolke. Loven indeholder blandt andet følgende bestemmelser:

”§ 1. Translatører og tolke beskikkes af Erhvervs- og Selskabsstyrelsen. Erhvervs- og selskabsstyrelsen fører et offentligt register over beskikkede translatører og tolke.

Stk. 2. Ret til at få beskikkelse som translatør og tolk har enhver person, der

- 1) har dansk indfødsret,
- 2) har bopæl her i landet,
- 3) er fyldt 25 år,
- 4) ikke er umyndig, under værgemål efter værgemålslovens § 5 eller under samværgemål efter værgemålslovens § 7 eller har sit bo under konkursbehandling eller har sit bo under konkursbehandling og
- 5) har bestået en særlig eksamen, jf. § 3.

Stk. 3. Beskikkelse kan nægtes under de i borgerlig straffelovs § 78, stk. 2, nævnte omstændigheder. Endvidere kan beskikkelse nægtes, såfremt den pågældende i stilling eller erhverv har udvist en sådan adfærd, at der er grund til at antage, at han ikke vil drive virksomhed som translatør og tolk på forsvarlig måde. Endelig kan beskikkelse nægtes, såfremt den pågældende har betydelig forfalden gæld til det offentlige, hvorved forstås beløb i størrelsesordenen 50.000 kr. og derover.

Stk. 4. Erhvervs- og Selskabsstyrelsen kan undtage fra betingelsen i stk. 2, nr. 1. I så fald kan beskikkelsen begrænses og betinges.

§ 2. For beskikkelse som translatør og tolk betales et af Erhvervs- og Selskabsstyrelsen fastsat gebyr. Styrelsen kan bestemme, at gebyret kan opkræves efterfølgende, og at der kan fastsættes gebyr for rykkerbreve mv. ved for sen betaling.

Stk. 2. Forinden beskikkelsen udleveres, skal den pågældende underskrive en højtidelig forsikring om, at han med omhu og nøjagtighed vil udføre de hverv, der betros ham, og samvittighedsfuldt opfylde sine pligter som translatør og tolk.

§ 3. Erhvervs- og Selskabsstyrelsen fastsætter de nærmere bestemmelser om den i § 1, stk. 2, nr. 5, omhandlede eksamen, herunder betingelserne for at indstille sig til eksamen, eksamenskravene, eksamens afholdelse, bedømmelsen mv. I andre sprog end engelsk, fransk, spansk og tysk kan Erhvervs- og Selskabsstyrelsen lade eksamen aflægge for særlige med henblik herpå nedsatte udvalg. Er det ikke muligt at nedsætte et sådant udvalg, kan ministeren i stedet forlange, at vedkommende på anden måde godtgør sine kundskaber såvel i dansk som i vedkommende fremmede sprog.

Stk. 2. Til bistand for Erhvervs- og Selskabsstyrelsen ved administrationen af loven, herunder af bestemmelserne i henhold til stk. 1, nedsætter Erhvervs- og Selskabsstyrelsen en kommission (Translatørkommissionen).

.....

§ 5. Kun personer, der har beskikkelse som translatør og tolk, må benytte betegnelsen »translatør«. Andre må heller ikke benytte danske eller udenlandske betegnelser, der er egnet til forveksling hermed.

§ 6. Translatører og tolke skal udføre de dem betroede hverv med omhu og nøjagtighed og med den hurtighed, som hvervets beskaffenhed tillader....”

Kravet i § 1, stk. 2, nr. 1, om dansk indfødsret for at blive beskikket som translatør og tolk er ophævet for personer, som er omfattet af De Europæiske Fællesskabers og EØS-aftalens regler om etablering og tjenesteydelser, jf. bekendtgørelse om fravigelse af indfødsrets- og bopælskrav ved meddelelse af visse beskikkelser m.v. § 1, nr. 1, litra a ^[13].

I medfør af § 3, stk. 1, jf. § 1, stk. 2, nr. 5 i lov om translatører og tolke, er udstedt bekendtgørelse om eksamenskrav for beskikkelse som translatør og tolk ^[14]. Bekendtgørelsen indeholder blandt andet følgende bestemmelser:

”§ 1. Eksamenskrav for beskikkelse som translatør og tolk er følgende:

- 1) erhvervsproglig kandidateksamen ([...] cand.ling.merc.) aflagt ved en handelshøjskole for så vidt angår det sprog, hvori der er aflagt eksamen som hovedsprog,
- 2) erhvervsproglig oversætter- og tolkeeksamen ([...] cand. interpret. ^[15]) aflagt ved en handelshøjskole, eller
- 3) translatøreksamen aflagt ved en handelshøjskole efter de herom af Undervisnings- og Forskningsministeriet fastsatte regler.

.....

§ 3. Erhvervs- og Selskabsstyrelsen kan endvidere beskikke en person, når det godtgøres, at vedkommende i udlandet har fået en uddannelse, der findes at kunne ligestilles med een af de i § 1, stk. 1, nr. 1-3 nævnte, og vedkommende i øvrigt opfylder betingelserne herfor.

Stk. 2. Beskikkelsen kan gøres betinget af, at ansøgeren gennemgår en prøvetid eller aflægger en egnedsprøve, hvis form og indhold fastsættes af styrelsen.”

Betingelserne for at kunne tage *cand.ling.merc.-uddannelsen* er fastsat i bekendtgørelse om bachelor- og kandidatuddannelserne i erhvervsprog og international erhvervskommunikation med senere ændringer ^[16]. Bekendtgørelsen indeholder blandt andet følgende bestemmelser:

”§ 1. Formålet med bacheloruddannelsen i erhvervsprog og international erhvervskommunikation er at kvalificere den studerende til selvstændigt og i samarbejde med andre at varetage erhvervsproglige kommunikationsopgaver i virksomheder og offentlige institutioner. Varetagelsen af disse opgaver skal ske på baggrund af sprogbeherskelse i to fremmedsprog eller beherskelse af et fremmedsprog samt et kompetenceområde, der tilsammen konstituerer den erhvervsproglige kompetence, indsigt i sprogteoretisk metode, indsigt i økonomiske og sociokulturelle forhold samt færdigheder i udnyttelse af informationsteknologi.

Stk. 2. Formålet med kandidatuddannelsen i erhvervsprog og international erhvervskommunikation er at

- 1) udbygge de kundskaber, som de studerende har erhvervet i bacheloruddannelsen i erhvervsprog og international erhvervskommunikation,
- 2) øge de studerendes indsigt i sproglateret teori og faglige metoder, således at de studerende kvalificeres til selvstændigt og på højeste faglige kompetenceniveau at varetage erhvervsproglige specialistfunktioner, og
- 3) kvalificere den studerende til videnskabeligt arbejde.

...

§ 10. Den erhvervsproglige kandidateksamen i fremmedsprog giver med en i studieordningerne for Handelshøjskolen i København og Handelshøjskolen i Århus nærmere fastlagt og af Translatørkommissionen/Erhvervs- og Selskabsstyrelsen godkendt fagsammensætning - ret til beskikkelse som translatør og tolk.”

I de såkaldte hovedsprog (engelsk, tysk, fransk, spansk, italiensk og russisk) opnås adgang til en beskikkelse ved at bestå cand.ling.merc.-uddannelsens translatør og tolke-linie i det pågældende sprog. Uddannelsen er gratis, idet den er en integreret del af det videregående uddannelsessystem.

Der er tale om en 2-årig kandidatuddannelse, som omfatter 1 ½ år til obligatoriske fag og tilvalgsfag samt ½ år til specialeafhandling. Adgangskravet er en bestået bachelor-uddannelse (3-årig) i erhvervsprog.

De obligatoriske fag på translatør og tolke-linien er

Oversættelsesteori og tekstlingvistik
 Grammatik
 Fonetik
 Oversættelse og anden skriftlig produktion
 Mundtlig sprogfærdighed og tolkning
 Kultur og litteratur
 Samfundslære
 Økonomisk sprog
 Juridisk sprog
 Teknisk sprog
 Speciale

Tilvalgsfagene kan omfatte uddybende studier af de obligatoriske fag eller bestå af fag, der supplerer disse, og som giver en bredere erhvervskompetence. Det er muligt at læse tilvalgsfag på andre uddannelsesinstitutioner i Danmark og/eller i udlandet.

Uddannelsen giver viden om

- det valgte fremmedsprog
- væsentlige grammatiske kontrastive (sammenlignende) analyse- og beskrivelsesprocedurer, oversættelsesteoretiske skoler og forskellige tolkeprocesser
- sprogområdets politiske, sociale og kulturelle forhold sammenlignet med tilsvarende forhold i Danmark
- juridiske og økonomiske områder inden for det valgte sprogområde sammenlignet med de tilsvarende forhold i Danmark samt tekniske områder,

samt færdigheder i

- at kommunikere mundtligt såvel som skriftligt på højeste niveau på dansk og fremmedsproget.
- at oversætte tekster inden for politiske, sociale, kulturelle, økonomiske og tekniske områder.
- at tolke dialoger mellem fremmedsproget og dansk ved forretningsforhandlinger samt rets- og politisager.
- at fordybe sig i udvalgte områder og præsentere og formidle viden systematisk og overskueligt.
- at udføre analyser af oversættelser med henblik på f.eks. oversættelseskritik og sprogrevision.
- at tilegne sig den faglige baggrundsviden, som er nødvendig for oversættelse af tekster inden for relevante vidensområder.
- kritisk og konstruktivt at benytte ordbøger, leksika, grammatiske fremstillinger, håndbøger og andre former for oversættelsesrelevante hjælpemidler.

I andre sprog end hovedsprogene eksisterer der ikke en uddannelse, som kvalificerer en person til at tage translatøreksamen. Der kan dog opnås adgang til en translatørbeskikkelse ved at bestå en særligt tilrettelagt translatøreksamen, der kan gennemføres på Handelshøjskolen i København, jf. bekendtgørelse om eksamenskrav for beskikkelse som translatør og tolk § 1, stk. 2, nr. 3.

Betingelserne for at tage *translatøreksamen* og det nærmere indhold heri er fastlagt i bekendtgørelse om translatøreksamen på handelshøjskolerne i København og Århus^[17]. Bekendtgørelsen indeholder blandt andet følgende bestemmelser:

”§ 1. På Handelshøjskolen i København og på Handelshøjskolen i Århus afholdes translatøreksamen.

Stk. 2. Translatøreksamen afholdes i sprog, der ikke indgår i handelshøjskolernes erhvervsproglige kandidatstudier.

§ 2. Indstilling til translatøreksamen er betinget af, at ansøgeren har bestået en egnethedsprøve. Egnethedsprøven består af en skriftlig prøve på 4 timer i almindeligt sprog med oversættelse fra dansk til det fremmede sprog og fra det fremmede sprog til dansk, samt eventuel tilhørende sproglig kommentar.

Stk. 2. Forud for prøven skal ansøgeren fremlægge en skriftlig redegørelse for, hvordan kundskaberne i det fremmede sprog og i dansk er erhvervet.

§ 3. Studiet til translatøreksamen forudsættes gennemført som selvstudium. Der kan ydes den studerende vejledning, jfr. tillige § 6 om specialeafhandlingen.

§ 4. Ved translatøreksamen skal det godtgøres, at eksaminanden har følgende kundskaber og færdigheder i dansk og det valgte sprog:

1. Almindeligt sprog: Eksaminanden skal have et nøjagtigt og omfattende kendskab til de to sprog i almindelighed i nutidig skikkelse, praktisk beherske sprogene både ved mundtlig og skriftlig brug samt have en rimelig korrekt udtale.
2. Fagligt sprog: Eksaminanden skal have et indgående kendskab til merkantilt/økonomisk, juridisk og teknisk sprog og skal både mundtligt og skriftligt kunne beherske de karakteristiske fagsproglige elementer.
3. Realiaviden: Eksaminanden skal have sådanne almindelige kundskaber om handelsforhold, retsforhold og teknik, som er nødvendige til forståelse af faglige tekster. Eksaminanden skal endvidere have indgående kendskab både til samfundsforholdene generelt i det/de land(e), hvor det fremmede sprog er hjemmehørende, og til de tilsvarende danske samfundsforhold.
4. Oversættelsesfærdighed: Eksaminanden skal have kendskab til generelle principper for oversættelse til og fra det fremmede sprog. Eksaminanden skal mundtligt og skriftligt kunne oversætte både almindelige og merkantile/økonomiske, juridiske og tekniske tekster til og fra det fremmede sprog. Gengivelsen skal være fuldt ud dækkende og udtrykt i et klart, naturligt og korrekt sprog.

§ 5. Translatøreksamen består af en specialeafhandling og af skriftlige og mundtlige prøver.”

Translatøreksamen er fra og med 1. januar 2002 belagt med et gebyr på p.t. 10.000 kr., samt et ekstra beløb for hver omprøve, jf. Handelshøjskolen i Københavns meddelelse af 20. august 2001, som p.t. er det eneste sted, hvor denne eksamen tilbydes.

5.2.3. Konferencetolk

Denne uddannelse giver ikke adgang til translatørbeskikkelse, men uddanner tolke på meget højt niveau. Der er ikke på nuværende tidspunkt fastsat bestemmelser om uddannelsen ved eller i henhold til lov.

Uddannelsen gennemføres i samarbejde med Undervisningsministeriet, Udenrigsministeriet og EU, og kan tages ved Handelshøjskolen i København.

Uddannelsen er tilrettelagt med henblik på at imødekomme det fremtidige behov for kvalificerede konferencetolke ved EUs institutioner. Derudover sigter den på at dække behovet for højt kvalificeret tolkebistand i forbindelse med dansk erhvervslivs internationale aktiviteter.

Uddannelsen udbydes i dansk, engelsk, tysk, fransk, italiensk og spansk som modersmål og fremmedsprog. Der kan desuden eventuelt oprettes hold i andre EU-sprog samt i officielle sprog i de lande, der står foran optagelse i EU.

En forudsætning for at blive optaget på uddannelsen er kundskaber i mindst tre sprog, hvilket medfører, at ansøgeren skal beherske modersmålet korrekt og nuanceret og have aktivt kendskab til et fremmedsprog (det vil sige at ansøgeren udtrykker sig flydende og ubesværet på sproget) og passivt kendskab til et andet fremmedsprog (det vil sige, at ansøgeren fuldt ud forstår det talte sprog i alle dets nuancer).

Det ene af de tre sprog skal være dansk. Optagelse på uddannelsen sker på grundlag af en optagelsesprøve, der alene kan tages af

1. Personer med en afsluttet kandidatuddannelse (f.eks. cand.ling.merc., cand.mag., cand. jur., cand. polit., cand.polyt. etc.).
2. Personer der på anden måde har opnået tilsvarende kundskaber.

Optagelse forudsætter en sproglig kunnen, der mindst svarer til niveauet ved handelshøjskolernes og universiteternes sproglige kandidateksaminer, dog uden at der kræves indgående kendskab til økonomisk, juridisk og teknisk sprog

Uddannelsen er et fuldtidsstudium.

Undervisningen omfatter både teoretiske og praktiske øvelser i konsekutiv og simultantolkning. Der undervises desuden i forskellige støttediscipliner såsom notatteknik, hukommelsestræning, præsentationsteknik, taleteknik etc. Der gives ingen sprogundervisning, idet optagelse på uddannelsen forudsætter sprogkundskaber som beskrevet ovenfor.

Der gives heller ikke undervisning i sociale, politiske, økonomiske og kulturelle forhold. Tilstrækkelige kundskaber inden for disse felter forudsættes erhvervet forud.

Uddannelsen afsluttes med en eksamen, der består af prøver i konsekutiv tolkning og simultantolkning fra to fremmedsprog til modersmålet. Under forudsætning af, at alle prøver i tolkning fra begge fremmedsprog til modersmålet er bestået, kan der aflægges prøve i tolkning fra modersmålet til kandidatens første fremmedsprog.

5.2.4. Statsprøvet tolk

Bekendtgørelse om uddannelse til Statsprøvet tolk ved Handelshøjskolen i København og ved Handelshøjskolen i Århus^[18] er udstedt i medfør af lov om åben uddannelse (erhvervsrettet voksenuddannelse m.v.)^[19] og fastlægger uddannelsens indhold. Bekendtgørelsen indeholder blandt andet følgende bestemmelser:

”§ 1. Formålet med uddannelsen er at kvalificere de studerende til på forsvarlig måde at varetage tolkeopgaver for indvandrere, flygtninge m.fl.

Stk. 2. Undervisningsministeriet godkender efter indstilling fra institutionen, inden for hvilke sprog institutionen kan udbyde uddannelsen efter denne bekendtgørelse.

Stk. 3. Uddannelsen udbydes i sprog, der ikke er omfattet af uddannelsen til cand. ling. merc. i Danmark.

§ 2. Uddannelsen er en erhvervsrettet videregående deltidsuddannelse, der tilrettelægges som åben uddannelse. Uddannelsen udbydes ved Handelshøjskolen i København og ved Handelshøjskolen i Århus med et omfang, der svarer til 1 års heltidsuddannelse. Uddannelseslængden angiver det antal årsværk, der skal lægges til grund for planlægningen af uddannelsen. Et årsværk er en fuldtidsstuderendes arbejde i et

år. Uddannelsen består af en 1. del og en 2. del, der hver er normeret til 1/2 årsværk.

§ 3. Den, der har gennemført uddannelsen, har ret til at betegne sig statsprøvet tolk.

§ 4. Adgang til uddannelsen er betinget af, at ansøgeren har bestået en adgangseksamen. Eksamenen består af en mundtlig og en skriftlig prøve. For at indstille sig til den mundtlige prøve skal ansøgeren have bestået den skriftlige prøve.

Stk. 2. For at indstille sig til adgangseksamenen skal ansøgeren have en gymnasial adgangsgivende eksamen med dokumentation for A-niveau i dansk samt have tilsvarende niveau på tolkesproget.

§ 5. Institutionen kan give adgang til adgangseksamenen for ansøgere, der ikke opfylder betingelserne i § 4, stk. 2, men som skønnes at have de nødvendige forudsætninger for at kunne gennemføre uddannelsen.

§ 6. 1. del består af en grundig indføring i tolkeetik og tolketeknik, social og medicinsk tolkning samt introduktion til politi- og retstolkning, forretningstolkning og oversættelse.

§ 7. For at kunne begynde på 2. dels studiet skal den studerende have bestået 1. deleksamenen eller den tidligere grunduddannelse til social og medicinsk tolk.

Stk. 2. En bestået 1. del eller den tidligere grunduddannelse giver adgang til 2. del ved begge uddannelsesinstitutioner, der udbyder uddannelsen i det samme sprog.

§ 8. 2. del er en specialisering inden for politi- og retstolkning, medicinsk og psykiatrisk tolkning eller forretningstolkning.

Stk. 2. Efter indstilling fra en af institutionerne kan ministeriet godkende andre specialer end dem, der er nævnt i stk. 1.

§ 9. Politi- og retstolkning er en specialisering i tolkning inden for bl.a. udlændingeret og civil- og strafferet med særligt henblik på tolkning i sager, der involverer politiet eller retsvæsenet.”

Uddannelsen henvender sig til personer, der ønsker at kvalificere sig til at tolke for flygtninge og indvandrere ved amter, kommuner, socialforvaltninger, politi og domstole. Uddannelsen kan gennemføres på fuld tid, hvis den studerende ønsker det, jf. Handelshøjskolen i Københavns studiebeskrivelse, 2. april 2003, www.cbs.dk/stud_pro/sptolkdk.shtml.

Der udbydes undervisning i de sprog, der ikke er omfattet af cand.ling.merc.-uddannelsen, jf. bekendtgørelsens § 1, stk. 3. Det kan være f.eks. albansk, arabisk, bosnisk/kroatisk/serbisk, farsi, polsk, somali, tamil, tyrkisk, urdu m.fl.

Der oprettes ifølge praksis kun hold, hvis der er minimum 12 ansøgere.

Handelshøjskolen i København har med hjemmel i lov om åben uddannelse fastsat et samlet gebyr på 22.400 kr. for de 4 semestre i uddannelsesforløbet.

Der er hidtil uddannet 82 statsprøvede tolke i sprogene arabisk, polsk, farsi, bosnisk, kroatisk, serbisk og tyrkisk.

Undervisningsforløbet skal sætte de studerende i stand til konsekutivt at tolke fra dansk til det andet sprog og fra det andet sprog til dansk samt skriftligt at oversætte lettere almene og faglige tekster. Hensigten er endvidere at opbygge de studerendes sproglige og videnskabelige kompetencer, tolkeetik/-teknik og interkulturelle kommunikation.

Der gives i form af simulerede situationer en grundlæggende indføring i tolkning for udlændinge, som henvender sig til forvaltningsmyndigheder eller sundhedsvæsen, tolkning af forretningsforhandlinger, politiafhøringer samt retsmøder, der vedrører såvel civile sager som straffesager.

Den studerende afslutter uddannelsen med at gennemføre en mundtlig og en skriftlig prøve.

Handelshøjskolen i København har i november 2002 udarbejdet et notat ”Indvandrere- og flygtningetolke – Problemstillinger og løsningsforslag”. Heri er blandt andet anført, at uddannelsen til statsprøvet tolk driftsmæssigt er præget af store problemer, fordi der er få ansøgere til de enkelte sprog, og der derfor ikke er mulighed for at oprette hold. Der angives nogle mulige årsager til dette samt forslag til afhjælpning, hvoraf kan nævnes følgende:

- Tolkebrugere, herunder retsvæsen, anvender tolke uden at kræve dokumentation for disses kvalifikationer. Der bør derfor stilles krav om, at offentlige tolkebrugere kun må benytte certificerede tolke. De ikke-uddannede tolke bør påbydes at indstille sig som privatister til eksamen på uddannelsen.
- Uddannelsen er dyr i forhold til målgruppen. Da den udbydes under Åben Uddannelse skal den kunne drives for det ”taksameter”, der stilles til rådighed, samt deltagerbetalingen. Det bør derfor sikres, at uddannelsen kan gennemføres også med små hold i de enkelte sprog, herunder ved en mindre brugerbetaling.
- Der er ikke noget økonomisk incitament til at tage en kompetencegivende uddannelse. Der bør indføres differentierede tolketakster inden for det offentlige, så de certificerede tolke får højere honorar end de ikke uddannede.

5.2.5. Andre sproguddannelser

Der findes ud over de ovennævnte en række andre sproglige uddannelser.

Et udpluk af disse er nævnt i punktform herunder, men er ikke beskrevet nærmere.

- Sprogofficer af reserven eller Civil tolk, Forsvarsakademiet, Center for Specialuddannelse.
- Cand.negot. med arabisk som hovedfag, Syddansk Universitet.
- Arabisk som sidefag, Syddansk Universitet, Center for mellemøststudier.
- Bachelor- eller kandidateksamen i arabisk, hebræisk, persisk og tyrkisk ved Københavns Universitet, Carsten Niebuhr Institutet.
- Bachelor- eller kandidateksamen i indisk, japansk, kinesisk, koreansk, tibetansk, græsk, serbo-kroatisk, tjekkisk og bulgarsk ved Københavns Universitet, Asien-Institutet.
- Bachelor- eller kandidateksamen i serbo-kroatisk, tjekkisk, bulgarsk, ungarsk, japansk og kinesisk ved Aarhus Universitet, Humanistisk Fakultet.

Det bemærkes, at uddannelserne giver et indgående kendskab til sprogene og blandt andet kulturspecifikke forhold bag disse, men at de, bortset fra Forsvarsakademiets uddannelser, ikke sigter specifikt mod at uddanne de pågældende til at varetage tolkeopgaver.

5.2.6. Privat etablerede kurser

Arbejdsgruppen er bekendt med, at visse af de private virksomheder, der formidler tolke til blandt andet domstolene, forsøger at forbedre nogle af de ikke-uddannede tolkes kvalifikationer ved at tilbyde kurser af kortere varighed. Imidlertid er disse kurser ikke undergivet offentlig regulering. Det er derfor ikke muligt for arbejdsgruppen at udtale sig om, hvorvidt disse privat etablerede kurser forsyner tolke med de fornødne kvalifikationer til at tolke i retssager.

5.3. Uddannelsesbehovet

Det er som anført indledningsvis arbejdsgruppens opfattelse en klar forudsætning for at sikre den nødvendige kvalitet i tolkebestanden i retssager, at der anvendes personer, der er uddannet til at tolke.

Dette forudsætter imidlertid, at der er tilstrækkeligt mange personer, som har gennemgået en

tolkeuddannelse. Det bemærkes herved, at det umiddelbart er arbejdsgruppens vurdering, at der ikke er mangel på translatoører i hovedsprogene, mens dette i høj grad er tilfældet i andre sprog.

Den omtalte mangel på translatoører kan skyldes flere forhold:

1. Det må antages, at personer, hvis modersmål stammer fra afrikanske eller asiatiske områder, meget ofte er indvandrere eller flygtninge, som ikke vil opfylde kravet om dansk indfødsret eller en af undtagelserne til kravet, jf. afsnit 5.2.2, for at kunne blive beskikket som translatoør.
2. Der eksisterer ikke et egentligt uddannelsesforløb, der giver mulighed for translatoøreksamen i andre sprog end hovedsprogene. Deltagelse i eksamen forudsætter således et omfattende selvstudium.

Arbejdsgruppen finder endvidere, at der også er forhold, som kan afholde potentielle tolke fra at tage uddannelsen til statsprøvet tolk.

1. Uddannelsen er belagt med et gebyr på 22.400 kr., jf. afsnit 5.2.4. En sådan udgift må antages at kunne afholde personer fra at tage uddannelsen.
2. Den nuværende takststruktur i Justitsministeriets cirkulæreskrivelse om vejledende retningslinier for honorering af tolke inden for Justitsministeriets område^[20] medfører, at en statsprøvet tolk ikke kan forvente en højere honorering for tolkeopgaver end den, som ikke-uddannede tolke opnår.

Det bemærkes, at nogle sprog er så sjældent forekommende i Danmark, at der næppe vil være grundlag for at oprette længerevarende uddannelsesforløb for tolke i relation til disse sprog.

Det er dog arbejdsgruppens opfattelse, at det også inden for disse sprog er af betydning for at opnå så høj kvalitet i tolkningen som muligt, at tolkene har mulighed for at opnå viden om de forskellige aktørers, herunder tolkens, roller og kompetencer under en retssag og særlig viden om juridisk sprogbrug og retssystemernes opbygning i de relevante lande. Endvidere er kendskab til dansk juridisk sprogbrug en væsentlig forudsætning for, at den tolkning, der foretages ved domstolene, bliver præcis og fyldestgørende.

Derfor bør det efter arbejdsgruppens opfattelse tillige overvejes at etablere generelle kurser om god tolkeetik, tolketeknik og det danske retssystem m.v.

Endvidere har arbejdsgruppen anbefalet Domstolsstyrelsen, at der som led i domstolsansattes uddannelsesforløb gives mulighed for undervisning i brug af tolke ved domstolene.

5.4. Opsummering

1. Ifølge retsplejelovens § 149, stk. 1, skal afhøring af personer, som ikke er det danske sprog mægtig, så vidt muligt ske ved hjælp af en translatoør. Udgangspunktet efter retsplejelovens § 149, stk. 1, om anvendelse af en uddannet tolk er utvivlsomt begrundet i et ønske om at sikre, at tolkningen har en god kvalitet såvel med hensyn til det sproglige som med hensyn til indsigt i det pågældende sprogs kulturelle forudsætninger samt tolketeknik/-etik m.v.
2. Retsplejeloven giver imidlertid mulighed for, at også andre personer end translatoører anvendes som tolke, jf. herved § 149, stk. 1, hvorefter der "så vidt muligt" skal anvendes en translatoør. På baggrund af to domme fra Højesteret, U 1985.1052 H og U 1999.881 H, er det arbejdsgruppens opfattelse, at domstolene er forpligtede til at sikre, at tolke i retssager har de bedst mulige kvalifikationer. Det er imidlertid vanskeligt for retten at vurdere, om en person er

kvalificeret til at tolke i en retssag, medmindre der er tale om en person, som har gennemgået en egentlig tolkeuddannelse. Det er på den baggrund arbejdsgruppens opfattelse, at en egentlig tolkeuddannelse, eller som minimum en sproglig uddannelse, er en afgørende forudsætning for, at retten kan lægge til grund, at tolkningen har den fornødne kvalitet.

3. Domstolene anvender i meget vidt omfang Rigspolitiets tolkeoversigt. På baggrund af oplysningerne i denne må det blandt andet lægges til grund, at det samlede antal tolke i oversigten, der er uddannet til tolkning i sprog fra afrikanske og asiatiske områder, udgør cirka 1 %. I disse sprog er det altså nærmest umuligt på grundlag af tolkeoversigten at skaffe en uddannet tolk. Domstolene er derfor i meget vidt omfang henvist til at benytte ikke-uddannede tolke.
4. En tolkeuddannelse vil kunne sikre, at en tolk i en retssag har de nødvendige kvalifikationer med hensyn til sprog (både på dansk og fremmedsprog) samfundsmæssig og kulturel indsigt, viden om retssystem og juridisk terminologi samt tolkeetik og – teknik.
5. Der er forskellige uddannelser, som må antages at kvalificere personer til – i højere eller mindre grad - at fungere som tolke i retssager.
 - a) Cand.ling.merc. (translatør og tolke-linien).
 - b) Konferencetolk.
 - c) Statsprøvet tolk.
 - d) Andre sproguddannelser, f.eks. sprogofficer af reserven, cand.negot., samt bachelor- eller kandidateksamen i forskellige sprog.
 - e) Eventuelt privat etablerede kurser, idet det imidlertid ikke er muligt for arbejdsgruppen at udtale sig om, hvorvidt disse privat etablerede kurser uddanner tolke med de fornødne kvalifikationer til at tolke i retssager.
6. Baggrunden for, at der ikke er så mange translatører, som der er behov for navnlig i sprog fra afrikanske og asiatiske områder, kan skyldes flere forhold.
 - a) Det må antages, at personer, hvis modersmål stammer fra disse områder, meget ofte er indvandrere eller flygtninge, som ikke vil opfylde kravet om dansk indfødsret eller en af undtagelserne til kravet, jf. afsnit 5.2.1, for at kunne blive beskikket som translatør.
 - b) Der eksisterer ikke et uddannelsesforløb, der giver mulighed for translatøreksamen i andre sprog end hovedsprogene. Deltagelse i eksamen forudsætter således et selvstudium, hvilket stiller meget store krav til den studerende.
7. Arbejdsgruppen finder endvidere, at der i det nuværende uddannelsessystem er forhold, som kan afholde potentielle tolke fra at tage uddannelsen til statsprøvet tolk.
 - a) Uddannelsen er belagt med et gebyr på 22.400 kr., jf. afsnit 5.2.2. En sådan udgift må også her antages at kunne afholde personer fra at tage uddannelsen.
 - b) Den nuværende takststruktur i cirkulære om vejledende retningslinier for honorering af tolke inden for Justitsministeriets område medfører, at en statsprøvet tolk ikke kan forvente en højere honorering for tolkeopgaver end den, som ikke-uddannede tolke opnår.

8. Det bør efter arbejdsgruppens opfattelse tillige overvejes at etablere generelle kurser om god tolkeetik, tolketeknik og det danske retssystem, dansk juridisk sprogbrug m.v.

Det gælder navnlig sprog, som er så sjældent forekommende i Danmark, at der næppe vil være grundlag for at oprette længerevarende uddannelsesforløb for tolke i relation til disse sprog.

Endvidere har arbejdsgruppen anbefalet Domstolsstyrelsen, at der som led i domstolsansattes uddannelsesforløb gives mulighed for undervisning i brug af tolke ved domstolene.

6. Rigspolitiets tolkeoversigt

6.1. Indledning

Det fremgår af arbejdsgruppens spørgeskemaundersøgelse, bilag 2, at domstolene i vidt omfang benytter Rigspolitiets tolkeoversigt, når der er behov for tolkebistand i retssager. Oversigten er som nævnt den eneste centrale registrering af tolke, bortset fra translatørregistret, der kun omfatter beskikkede translatører og tolke.

Indholdet af tolkeoversigten har derfor væsentlig betydning for, hvilke tolke der anvendes i retssager.

Tolkeoversigten er udarbejdet først og fremmest til brug for politiet og anklagemyndigheden. I praksis anvendes den imidlertid – udover af domstolene – også af flere andre offentlige myndigheder, for eksempel Udlændingestyrelsen og Flygtningenævnet.

Arbejdsgruppen under Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration undersøger for tiden, hvordan tolkeoversigten eventuelt vil kunne forbedres, blandt andet med henblik på også at tilfredsstille de behov, som de øvrige brugere af tolkeoversigten har.

Nedenfor redegøres for tolkeoversigtens baggrund, dens indhold, krav til optagelse på listen, samt hvordan den set fra domstolenes synspunkt vil kunne forbedres. Redegørelsen er navnlig baseret på notat af 21. januar 2003 om Rigspolitiets tolkeadministration udarbejdet af Rigspolitichefen, Afdeling E, Udlændingeafdelingen til brug for den tværministerielle arbejdsgruppe.

6.2. Baggrund

På baggrund af drøftelser med Rigspolitiet, Afdeling E sendte Direktoratet for Udlændinge ved brev af 13. november 1990 til Justitsministeriet et notat af om anvendelse af tolke navnlig i udlændingeadministrationen til Justitsministeriet. Notatet indeholdt overvejelser om blandt andet en samlet rekrutterings- og administrationsordning for tolke inden for Justitsministeriets område.

Det blev i notatet foreslået, at Rigspolitiet skulle bemyndiges til løbende at udarbejde og udsende en ajourført tolkeliste til en række institutioner under Justitsministeriets område, herunder politikredsene, domstolene, Direktoratet for Udlændinge, Flygtningenævnet og Direktoratet for Kriminalforsorgen.

Rigspolitiet blev ved Justitsministeriets brev af 17. november 1992 bemyndiget til at administrere den samlede rekrutterings- og administrationsordning for tolke inden for Justitsministeriets område, herunder domstolene.

Rigspolitiets udsendte herefter en kundgørelse om en samlet rekrutterings- og administrationsordning for tolke. Kundgørelsen fastslår, at tolke, der anvendes inden for politiet, skal være godkendt af Rigspolitiet. Retningslinierne i kundgørelsen retter sig alene til politiet og regulerer således ikke forholdet til de øvrige myndigheder, der anvender Rigspolitiets tolkeoversigt.

Justitsministeriet har én gang årligt udsendt vejledende retningslinier for honorering af tolke inden for Justitsministeriets område. Den seneste cirkulæreskrivelse er udsendt den 21. juni 2002 og trådte i kraft den 1. juli 2002.

Rigspolitichefen har senest ved kundgørelse I, nr. 11 af den 6. marts 2002, fastsat nye retningslinier for brug af tolke inden for politiet. Det følger heraf, at Rigspolitichefen, Afdeling E, på edb fører en oversigt over tolke, der er godkendt til at udføre tolkning og oversættelse inden for Justitsministeriets område.

Oversigten er tilgængelig på politiets og anklagemyndighedens Intranet, og Domstolsstyrelsen har i juni 2002 efter aftale med Rigspolitiet gjort tolkeoversigten tilgængelig på domstolenes Intranet. Formålet er, at den elektroniske oversigt skal erstatte den tidligere papirbaserede oversigt, og at den revideres cirka 4 gange om året.

6.3. Tolkeoversigtens indhold

Den elektroniske tolkeoversigt inddeler tolke i 4 niveauer.

1. Translatør
2. Anden videregående sproglig uddannelse
3. Statsprøvet
4. Øvrige

Der er endvidere, jf. kundgørelse I, nr. 11 af 6. marts 2002, oplysninger om tolkens navn, køn, alder, tolkenummer, adresse, bopælspolitikreds, telefon- og telefaxnummer, e-mail-adresse samt hvilket sprog den pågældende tolker i, og hvilken takst der skal honoreres efter.

Det fremgår af oversigten, at der pr. 31. marts 2003 er optaget cirka 2.500 tolke på oversigten, hvoraf under 500 (20%) er enten translatør, statsprøvet tolk eller besidder en anden videregående sproglig uddannelse. Under 20 tolke på oversigten er statsprøvede tolke. Under 1% af tolkene er uddannet til tolkning inden for afrikanske og asiatiske sprog. Tolkeoversigten indeholder ikke oplysninger om andre uddannelser end de nævnte, for eksempel private kurser eller lignende, eller om specialer/erfaring i f.eks. retstolkning. Tolkene dækker cirka 140 sprog og dialekter.

6.4. Optagelse på tolkeoversigten

Optagelse af tolke på tolkeoversigten finder sted på baggrund af skriftlige ansøgninger, der fremsendes uopfordret eller som reaktion på Rigspolitiets målrettede annoncering via politiets hjemmeside på Internettet, <http://www.politi.dk/>. I særlige tilfælde annonceres der tillige i dagspressen eller ved henvendelse til Arbejdsformidlingen.

Det er alene enkeltpersoner, der kan optages på oversigten, og ansatte i politiet kan ikke optages.

Tolken skal give samtykke til, at der kan indhentes oplysninger om tolkens personlige forhold, herunder fra politiets registre. På den baggrund undersøges tolkens forhold i Det Centrale Kriminalregister, Udlændingeregistret, Rigspolitiets Særlige Efterforskningsregister i sager vedrørende Organiseret Illegal Indvandring samt i registrene hos politiets efterretningstjeneste.

Politiet foretager på baggrund af disse undersøgelser en konkret vurdering af eventuelle indberetninger til registrene, idet tolken som udgangspunkt skal kunne opnå en straffeattest til offentlig brug uden tilførsler.

Ansøgere, der har fremlagt dokumentation for en højere videregående sproglig uddannelse (f.eks. translatører, cand.ling.merc. mv.), og som ikke efter ovennævnte undersøgelse er udelukket fra at blive optaget, optages umiddelbart på oversigten.

For så vidt angår *andre ansøgere* blev der pr. 15. maj 2001 vedrørende de ikke-uddannede tolke indført en ændring i kriteriet for optagelse på tolkeoversigten med henblik på at hæve det sproglige niveau. Det er herefter som udgangspunkt alene tolke, der har det pågældende sprog som sit modersmål, defineret som det sprog, der er blevet talt i hjemmet, i skolen i det område, som de pågældende er opvokset i m.v., som kan optages på oversigten.

Ansøgere, der ikke har dokumentation for en højere videregående uddannelse, og som ikke er udelukkede fra optagelse på tolkefortegnelsen, anmodes skriftligt om at rette telefonisk henvendelse til en sagsbehandler med henblik på at aftale tid for en samtale. Samtalen med ansøgere, der er bosat i politikredsene 1-13, foregår i Rigspolitiet afdeling E. Ansøgere, der er bosat i politikredsene 14-54, indkaldes til samtale i den lokale politikreds.

For så vidt angår *ansøgere, der er bosat i politikredsene 1-13*, bliver ansøgeren i forbindelse med den telefoniske henvendelse orienteret om de grundlæggende krav for optagelse på tolkeoversigten, herunder at pågældende skal beherske dansk og fremmedsproget i skrift og tale.

Under samtalen orienteres ansøgeren om blandt andet pligten til at meddele, hvis der opstår inhabilitet i en tolkesituation samt om vedkommende har forbindelse med udenlandske repræsentationer. Under samtalen danner sagsbehandleren sig endvidere et indtryk af ansøgerens egnethed med speciel vægt på, om ansøgeren viser forståelse for rollen som neutral og upartisk sprogformidler. For så vidt angår de sproglige færdigheder og erhvervelsen heraf bliver ansøgeren spurgt om eventuel sproglig uddannelse i udlandet eller i Danmark. Under samtalen søges det i øvrigt afklaret, hvor længe ansøgeren har haft bopæl i Danmark, og hvorledes ansøgeren har vedligeholdt sine sprogkundskaber. Ansøgerens mundtlige og skriftlige færdigheder på dansk og det sprog, som ansøgeren ønsker at tolke i, gøres til genstand for en skriftlig og mundtlig prøve, hvis der er tilgængeligt materiale på det pågældende sprog. Der anvendes blandt andet udvalgte tekststykker med indhold af såvel almen som faglig/juridisk karakter. Sagsbehandleren forsøger desuden at danne sig et indtryk af ansøgerens kendskab til og forståelse for termer, som for eksempel "frihedsberøvelse", "anholdelse", "varetægtsfængsel" og lignende.

Efter samtalen udfærdiger sagsbehandleren et referat med indstilling om, hvorvidt ansøgeren ud fra en samlet vurdering af ansøgerens sproglige kvalifikationer og optræden i øvrigt kan anbefales optaget på oversigten.

For så vidt angår ansøgere, der er bosat i politikredsene 14-54, sender Rigspolitiet ansøgningen til politimesteren i den pågældende politikreds. Rigspolitiet anmoder om, at ansøgeren indkaldes til en samtale med henblik på en vurdering af ansøgerens egnethed som tolk. Der vedlægges samtidig eventuelt skriftligt materiale på dansk og det ansøgte sprog til brug for vurdering af ansøgerens kendskab til de pågældende sprog. Det anføres endvidere, at ansøgeren skal have en væsentlig baggrund for at kunne beherske det ansøgte sprog, for eksempel at det drejer sig om ansøgerens modersmål, eller at ansøgeren har en sproglig uddannelse. Det anføres tillige, at vurderingen af ansøgerens egnethed skal tages hensyn til

- dansk kundskaber – mundtligt og skriftligt
- viden om det danske samfund (herunder specielt kendskab til love, retssystem, politi etc.)
- personlige forhold
- hvor længe ansøgeren har haft bopæl i Danmark

- hvorledes ansøgeren har vedligeholdt sine sprogkundskaber

På baggrund af en indstilling fra den lokale politimester til Rigspolitiet optages den pågældende ansøger på oversigten.

Uanset, hvor ansøgeren bor, udleveres til ansøgere, der optages på oversigten, blandt andet en instruks for tolke, der mere detaljeret beskriver tolkens opgaver som neutral og objektiv sprogformidler. Endvidere underskriver den pågældende en erklæring om tavshedspligt og om, at vedkommende forpligter sig til neutral og upartisk tolkning m.v.

I tilfælde, hvor Rigspolitiet meddeler afslag på en ansøgning om optagelse på tolkeoversigten, modtager tolken en skriftlig klagevejledning til Justitsministeriet.

Politikredsen underrettes om Rigspolitiets afgørelse uanset udfaldet.

Efter optagelse på oversigten foretages der ikke fra centralt hold en løbende evaluering af tolken, men hvis der modtages en konkret klage, afgøres det, om tolken skal slettes af listen.

Rigspolitiet har i notatet af 21. januar 2003 til tolkearbejdsgruppen under Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration anført, at Rigspolitiet som udgangspunkt foretrækker en uddannet tolk frem for en ikke-uddannet. Det er videre anført, at Rigspolitiet ser særdeles positivt på, ”at tolke har et solidt uddannelsesmæssigt fundament, og at man fuldt ud kan støtte, at der oprettes en tolkeuddannelse med henblik på at øge antallet af kvalificerede tolke. Det er dog Rigspolitiets erfaring, at der i en lang række tilfælde opstår behov for tolkning på sprog eller dialekter, hvor mulighederne for undervisning her i landet er yderst begrænsede eller slet ikke til stede. Rigspolitiet har derfor ikke mulighed for at stille krav om gennemførelse af en tolkeuddannelse, inden optagelse på tolkeoversigten kan finde sted, da et krav herom vil indebære, at der ikke inden for en overskuelig fremtid vil kunne skaffes et tilstrækkeligt antal tolke til at varetage det meget store antal tolkeopgaver inden for Justitsministeriets og udlændingemyndighedernes område”.

6.5. Forslag til forbedringer af domstolenes anvendelse af tolkeoversigten

Vurderingen af domstolenes anvendelse af tolke, som er opført i Rigspolitiets tolkeoversigt, må tage udgangspunkt i det forhold, at domstolene ikke som politiet er underlagt et krav om, at der skal benyttes tolke fra oversigten. Arbejdsgruppens spørgeskemaundersøgelse viser dog som nævnt, at de adspurgte embeder benytter tolkeoversigten i langt de fleste tilfælde, hvilket antageligt skyldes, at det anses for at være den letteste måde at skaffe en tolk.

Det kan på den baggrund overvejes, hvorvidt det kan være hensigtsmæssigt at oprette et særskilt register for tolke, der fortrinsvis benyttes ved domstolene med henblik på at sikre, at tolkning i retssager foretages af personer, der efter domstolenes opfattelse er kvalificerede hertil.

Det er dog arbejdsgruppens opfattelse, at tolkeoversigten kan bidrage til, at der kan skaffes kvalificerede tolke i retssager. Dette kan ske på forskellige måder:

1. Ved valget blandt flere tolke bør domstolene vælge den tolk, der ifølge oversigten har de bedste kvalifikationer, herunder uddannelsesmæssige og de under punkt 3 og 4 nævnte.
2. Arbejdsgruppen finder, at den samtale, der finder sted hos en sagsbehandler hos Rigspolitiet/den lokale politimester, bør suppleres af en vurdering foretaget af en sprog- og tolkeyndig person. Vurderingen af ansøgerens sproglige og tolketekniske/-etiske kvalifikationer må foretages af personer med en sproglig og tolketeknisk/-etisk uddannelse.
3. Det bør efter arbejdsgruppens opfattelse overvejes, hvorvidt adgangskravet til Rigspolitiets tolkeoversigt skal være en forudgående gennemførelse af en sproguddannelse, f.eks. en af de

under afsnit 5.2. nævnte. Arbejdsgruppen er dog opmærksom på, at fastsættelse af sådanne minimumskrav på kort sigt kan indebære, at der inden for visse, marginale sprog/dialekter vil være tilfælde, hvor ingen tolke kan anses for tilstrækkeligt kvalificerede til at blive optaget på oversigten. Det vil formentlig være en forudsætning, at et sådant krav understøttes af, at mulighederne for at tage en kvalificerende uddannelse fremmes, jf. afsnit 5.3. De pågældende bør under alle omstændigheder som minimum gennemgå et generelt kursus om god tolkeetik, tolketeknik, det danske retssystem og juridisk terminologi.

4. Arbejdsgruppen finder, at det kan medvirke til at skaffe den mest kvalificerede tolk i en sag, hvis det i tolkeoversigten anføres, f.eks. om den pågældende har deltaget i privat etablerede tolkekurser, samt hvilke specialer en tolk eventuelt måtte have. Med henblik på tolkning i retssager vil det være hensigtsmæssigt, hvis det for eksempel anføres, om den pågældende har erfaring i retstolkning.
5. Rigspolitiets tolkeoversigt er i øjeblikket alene beregnet til tjenestebrug, jf. kundgørelse I, nr. 11 af den 6. marts 2002. Det må efter arbejdsgruppens opfattelse overvejes, om oversigten skal være tilgængelig for andre end de nuværende myndigheder. Dette vil gøre det markant lettere for advokater at opnå kontakt med kvalificerede tolke. Med henblik på at sikre at oversigten forbeholdes personer med en professionel interesse heri, kan adgangen eventuelt knyttes til etableringen af en ordning, hvor der mod betaling af et gebyr udleveres et "password" eller at advokater via et link på f.eks. Advokatsamfundets hjemmeside kan logge ind på oversigten.

[1] Betænkning nr. 1401/2001 om reform af den civile retspleje, side 369.

[2] Cirkulære nr. 104 af 7. juli 1989.

[3] Bekendtgørelse nr. 16 af 10. marts 1987.

[4] Se hertil Højesterets kendelse af 11. december 2002 omtalt senere i dette afsnit. Thomson, som U2003.601H.

[5] Bekendtgørelse nr. 712 af 17. november 1987 som senest ændret ved bekendtgørelse nr. 1180 af 15. december 2000.

[6] Cirkulæreskrivelse nr. 9303 af 21. juni 2002.

[7] Bekendtgørelse nr. 1180 af 15. december 2000.

[8] Cirkulæreskrivelse nr. 368 af 9. juli 2002

[9] Lovbekendtgørelse nr. 181 af 25. marts 1988, jf. afsnit 5.2.1.

[10] Kundgørelse I nr. 11 af 6. marts 2002 (POL-Net)

[11] Grotius Projekt 98/GR/131 "Aqutias - Access to Justice across Language and Culture in the EU" (2001), side 148-149.

[12] Lovbekendtgørelse nr. 181 af 25. marts 1988 som senest ændret ved § 4 i lov nr. 227 af 21. april 1999.

[13] Bekendtgørelse nr. 810 af 12. september 1994.

[14] Bekendtgørelse nr. 29. af 17. januar 1992.

[15] Uddannelsen er ophørt.

[16] Bekendtgørelse nr. 789 af 7. september 2001 som senest ændret ved bekendtgørelse nr. 65 af 31. januar 2002.

[17] Bekendtgørelse nr. 470 af 4. oktober 1983 som senest ændret ved bekendtgørelse nr. 701 af 21. august 1995.

[18] Bekendtgørelse nr. 57 af 23. januar 1997 som senest ændret ved bekendtgørelse nr. 606 af 10. juli 1997.

[19] Lov nr. 508 af 30. juni 1993.

[20] Cirkulæreskrivelse nr. 9303 af 21. juni 2002, hvoraf det fremgår, at statsautoriserede translatører og andre tolke med en tilsvarende videregående sproglig uddannelse honoreres med 473,10 kr./time, mens øvrige tolke honoreres med 262,70 kr./time.